provinsje fryslân
provincie fryslân

postbus 20120
8900 hm leeuwarden
tweebaksmarkt 52
(058) 292 59 25

www.fryslan.frl
provincie@fryslan.frl
www.twitter.com/provfryslan

Oan provinsjale steaten fan Fryslân
Postbus 20120
8900 HM LJOUWERT

Ljouwert, 13 desimber 2022
Ferstjoerd, 21 DEC. 2022

Ús merkteken : 02060018
Ôfd/Opjefte : Leefber Fryslan
Opsteld troch : [redacted]
Jo merkteken : -
Taheakke(n) : 5

Ûnderwerp : 0-mjitting Frysk yn it rjochtsferkear

Achte Steateleden,

Hjirby stjoere wy jimme in ôfskrift fan de brief dy't wy oan minister D. Yeşgolöz - Zegerius fan Justysje en Feiligens ferstjoerd ha oer de útkomsten fan it ûndersyk nei it gebrûk fan it Frysk by de rjochtbank Noard-Nederlân en it Hôf Arnhim/Ljouwert. Wy stjoere jim ek de ûndersyksferslaggen mei.

Wy ha opdracht jûn foar dizze 0-mjitting yn ferbân mei it fersterkjen fan de posysje fan it Frysk yn it rjochtsferkear. De 0-mjitting is dien troch twadde jiers studinten bestjoerskunde fan NHL/Stenden.

Wy geane der fan út dat wy jimme sa goed ynformearre ha.

Heechachtsjend,

Deputearre Steaten fan Fryslân,

drs. A.A.M. Brok, foarsitter

A. Schepers, MSc, sekretaris

AFSCHRIFT

provinsje fryslân
provincie fryslân

postbus 20120
8900 hm leeuwarden
tweebaksmarkt 52
(058) 292 59 25

www.fryslan.frl
provincie@fryslan.frl
www.twitter.com/provfryslan

Minister D. Yeşgolöz - Zegerius
p/a Ministearje fan Justysje en Feiligens
Postbus 20301
2500 EH DEN HAACH

Ljouwert, 13 desimber 2022
Ferstjoerd, 21 DEC. 2022

Ús merkteken : 02040490
Ôfd/Opjefte : Leefber Fryslân
Opsteld troch : [redacted]
Jo merkteken :
Taheakke(n) : 4

Ûnderwerp : 0-mjitting by RNN en Hôf, Frysk yn it rjochtsferkear

Rju achte Minister Yeşgolöz - Zegerius, Bêste Dilan,

Mei dit brief wolle wy jo omtinken freegje foar it brûken fan it Frysk yn de rjochtseal. Op 1 jannewaris 2014 is de Wet gebrûk Fryske taal fan krêft wurden. It doel fan de Taalwet is om de posysje fan it Frysk yn it bestjoerlik en rjochtsferkear te ferankerjen en de gelikense rjochten fan de Fryske en Nederlânske taal yn Fryslân te boargjen. Haadstik 3 (kêsten 10 oant en mei 17) fan de Taalwet rjochtet him op it brûken fan it Frysk yn it rjochtsferkear.

Kêst 2a fan de Taalwet skriuwt foar dat de Ryksoerheid en de provinsje Fryslân periodyk bestjoersôfspraken meitsje om harren mienskiplike ferantwurdlikheid en soarchplicht oangeande de Fryske taal en kultuer konkreet hannen en fuotten te jaan. Spitigernôch is it yndertiid noch net slagge om yn de no noch rinnende Bestjoersôfspraak (BFTK), dy't jildt foar de perioade 2019-2023, konkrete ôfspraken te meitsjen oer it brûken fan it Frysk by rjochterlike autoriteiten, mar is it by in prosesôfspraak bleaun (BFTK, kêst 3.1.1). Sa as yndertiid oerienkaam, ha wy as provinsje mei de rjochtbank Noard-Nederlân en it gerjochtshôf Arnhim-Ljouwert jierliks oerlis fierd, hoe't de posysje fan it Frysk binnen it rjochtsferkear fuortsterke wurde koe, as bedoeld yn Haadstik 3 fan de Taalwet.

Ien fan de útkomsten fan dat oerlis hat west, dat yn goed ûnderling oerlis yn de simmer fan 2022 in 0-mjitting dien is, dy't útfierd is troch twa groepkes twaddejiers studinten fan de oplieding Bestjoerskunde fan NHL/Stenden.
Beide groepkes hawwe in ûndersyk(je) dien dat út twa komponinten bestie.

Groep 1 hat in kwantitatyf ûndersyk dien op alle lokaasjes fan RNN en Hôf Arnhim-Ljouwert nei de mjitte weryn't it rjochtbankpersoniel de Fryske taal passyf behearsket (=ferstean kinne). Ek binne der in twatal ynterviews hâlden (sjoch taheakke).
Groep 2 hat (kwantitatyf) ûndersocht wat de foarkar taal is fan rjochthawwenden dy't ûnderfrege binne foar- of nei ôfrin fan de sitting en fan de Friezen yn it algemien. Wy stelle jim graach de risseltaten fan de 0-mjitting beskikber. Wy sille dy ek diele mei ús Steateleden.

De risseltaten binne nijsgjirrich, mar wy meitsje dêr it foarbehâld by, dat it ûndersyk nei ús betinken ferbrede wurde moat. Sa is it iepenbier ministearje noch net meinaam yn de 0-mjitting, wylst dat in wichtige partij is yn de rjochtseal. Net alle plande (kwalitative) ynterviews koene pland wurde binnen de krappe ûndersykstiid. Wy wolle dat tal graach noch útwreidzje. It ûndersyk ûnder de Friezen yn it algemien is fanwege tiidsdruk ôfnaam yn 7 gruttere plakken en dat soene wy op koarte termyn graach nochris herhelje litte wolle foar de hiele provinsje.

Oangeande de Fryske taal en kultuer hawwe wy as Ryk en provinsje Fryslân op basis fan wetlike en Europeeske ôfspraken in mienskiplike soarchplicht en ferantwurdlikens. Foar it yn byld bringen fan it ferlet en gebrûk dogge wy graach in berop op jo foech en meiwurking. Dy is needsaaklik om ta in folweardich ûndersyk te kommen dêr't de goede partijen en organisaasjes oan dielnimme. Wy dogge sadwaande in driuwend berop op jo om dat mooglik te meitsjen. Wy geane der fanút dat de 0-mjitting yn kombinaasje mei de ferbreding dy't wy foarstelle, gaadlike ynput leveret foar de ferbettering fan de posysje fan it Frysk yn de rjochtseal. It by steat steld wurde, gebrûk meitsje te kinnen fan it wetlik rjocht om de memmetaal te sprekken, betsjut nei ús betinken in win-win situaasje foar rjochthawwenden yn Fryslân, omdat it ek de kwaliteit fan de rjochtspraak ten goede komt.

Mei rju achtinge,

Deputearre Steaten fan Fryslân,

drs. A.A.M. Brok, foarsitter

A. Schepers, MSc, sekretaris

Ús merkteken: 02040490

THORBECKE ACADEMIE NHLSTENDEN

Ynterpretearret rjochtspraak

04-07-2022

[redacted]

de Rechtspraak
Rechtbank
Noord-Nederland

provinsje fryslân
provincie fryslân

Voorwoord

Dit project ging in een vogelvlucht voorbij. Er was veel werk te verzetten en met elkaar samenwerken ging erg voorspoedig. Onze grootste uitdaging was om het aantal respondenten te bereiken. Middels een strakke planning waar iedereen onderdeel van was en inzicht in had wisten wij hier goed op in te spelen. Gedurende dit project hebben wij als viertal dus fijn samengewerkt en zijn wij tot twee producten gekomen. Het eerste product bestond uit het onderzoeksvoorstel. Het tweede product is dit rapport waarin uiteen is gezet wat de resultaten zijn van het onderzoek. Daarin staan welke gegevens de projectgroep heeft opgehaald. Daarnaast is hieronder informatie uiteengezet over onze persoonlijke achtergrond.

In het rapport zullen de woorden ‘Fries’, ‘rechtszaal’ en ‘behoefte’ veel terugkomen. Dit omdat het rapport zal gaan over het gebruik van Fries in de rechtszaal. De opdrachtgevers van dit onderzoek zijn de Provincie Fryslân en de Rechtbank Noord-Nederland. Aan ons (studenten van Thorbecke Academie) de taak om het onderzoek uit te voeren.

Mijn naam is Tom van der Wolf en ik ben tweedejaars student Bestuurskunde. Dat ik in Oranjewoud ben geboren maakt mij – los van mijn Friese ouders – een oprjochte Fries. Mijn moedertaal is Fries en ik vind niets belangrijker dan jezelf kunnen uiten in het Fries.

Mijn naam is Stijn van den Berg en ik ben tweedejaars student Bestuurskunde. Dat ik opgegroeid ben in Drenthe maakt mij een geboren en getogen Drent. Door mijn voorliefde voor mijn eigen taal begrijp ik goed dat de inwoners van Friesland ook trots zijn op het Fries.

Mijn naam is Yannick Bults en ik ben derdejaars Bestuurskunde student en ben woonachtig in Leeuwarden. Ik kan mij goed voorstellen dat je je als mens wilt uiten in de taal waar je ook in denkt.

Mijn naam is Johan de Vries, ik ben tweedejaars student Bestuurskunde en ben woonachtig in Akkrum. Mijn beide ouders zijn Fries en dat maakt dat ik over Fries bloed beschik.

Inhoudsopgave

..... 0

Voorwoord 1

Hoofdstuk 1 Inleiding 3

1.1 Doel- en probleemstelling 3

1.2 Leeswijzer 4

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader 4

2.1 Behoefte 5

2.2 De Friese taal 5

2.3 Gebruik 5

2.4 Motief 5

2.5 Context 6

Hoofdstuk 3 Methode 6

3.1 Vormgeving 6

3.2 Afname 7

3.3 Analyse 7

3.4 Validiteit 7

3.5 Elementen 8

Hoofdstuk 4 Analyse 9

4.1 De respondenten van ons onderzoek. 9

4.2 Taalbeheersing 11

4.5 Gebruik van Fries in de rechtszaal 13

4.6 Ervaring bij de rechtbank 14

4.6 Redenen om Fries te spreken 16

4.8 Conclusie 21

4.8.1 Konklúzje 21

4.9 Discussie 21

4.10 Aanbeveling 22

Literatuurlijst 23

Bijlagen 24

Bijlage 1 Vragenlijst 24

Bijlage 2 Resultaten 25

Hoofdstuk 1 Inleiding

Op dit moment is nog veel onduidelijkheid over de behoefte aan de Friese taal in de rechtbank en hoe dat in zijn werk gaat. De aanleiding van dit onderzoek gaat terug naar vorig jaar waarin aangegeven werd dat de Friese tolken vinden dat zij te weinig betaald krijgen.

Voor de Provincie is het van belang dat iedereen zich kan uiten in het Fries. De Provinciale Staten van Fryslân maken een wezenlijk geldbedrag vrij voor het behoud en de bescherming van de Friese taal. In de lopende beleidsperiode 2021 - 2024 wordt gemiddeld 8,5 miljoen euro per jaar geïnvesteerd in de Friese taal (Provincie Fryslân, 2021). Daarmee laat de Provincie duidelijk zien dat zij zich inzetten voor het behoud van de Friese taal. Voor de rechtbank is het belangrijk dat iedereen zich op zijn/haar gemak voelt tijdens een zitting.

1.1 Doel- en probleemstelling

Zowel de provincie als de rechtbank zijn benieuwd naar de behoefte aan Fries in de rechtszaal. Om deze reden heeft de projectgroep het volgende doel opgesteld: “Het creëren van een duidelijk inzicht in het gebruik van Fries in de rechtszaal.” Hiernaast wordt er – in het kader van externe doelstelling - gekeken naar de behoefte aan de Friese taal. Ook wordt onderzoek gedaan naar wat men verstaat onder behoefte aan de Friese taal? Om deze vragen te beantwoorden, zijn de volgende deelvragen opgesteld:

- In welke mate heeft taalbeheersing invloed op de behoefte aan Fries in de rechtszaal?
- In welke mate heeft het gebruik van de Friese taal invloed op de behoefte aan Fries in de rechtszaal?
- In welke mate heeft de ervaring bij de rechtbank invloed op de behoefte aan Fries in de rechtszaal?
- In welke mate heeft de context van gebruik van de Friese taal invloed op de behoefte aan Fries in de rechtszaal?
- Waarom kiest men ervoor om Fries te gebruiken in de rechtszaal?
- In welke mate heeft de voorkeurstaal invloed op de behoefte aan het Fries in de rechtszaal?
- In welke mate hebben de motieven om de Friese taal te gebruiken invloed op de behoefte aan Fries in de rechtszaal?
- Wie kiest ervoor om Fries te gebruiken in de rechtszaal?

Het probleem dat de projectgroep heeft geconstateerd is dat nog niet eerder onderzoek is gedaan naar de behoefte van de Friese taal in de rechtszaal. Zowel de Provincie als de Rechtbank Noord-Nederland zijn benieuwd naar hoe die behoefte eruitziet. Aan de hand van een aantal deelvragen is een onderzoek opgezet.

1.2 Leeswijzer

In hoofdstuk 1 staat de inleiding en de doel- en probleemstelling. Hoofdstuk 2 gaat over het theoretisch kader in zijn geheel. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de toegepaste methode(n). Tot slot: hoofdstuk 4 bevat de resultaten van de rechtzoekenden en de inwoners van Friesland. Evenzeer wordt ingegaan op de conclusie en de aanbevelingen.

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader

Voor dat het onderzoek naar de behoefte van de Friese taal in de rechtszaal van start kon gaan, was het eerst belangrijk om een aantal begrippen van de onderzoeksvraag helder te hebben. Om dit begrijpelijke beeld te creëren is gekozen voor een viertal begrippen die kunnen worden aangemerkt als kernaspect van de hoofdvraag. Dit zijn de vier onderstaande aspecten:

- Behoefte;
- de Friese taal;
- gebruik;
- motief;
- context.

2.1 Behoefte

Om de behoefte van Fries in de rechtszaal te meten was het van groot belang om eerst te weten te komen wat nou precies aangemerkt kan worden als behoefte. De definitie van behoefte is: ”dat wat je nodig hebt” (woorden.org, z.d.). In het geval van de Friese is de behoefte hetgeen “wat nodig was” om zich te kunnen uiten in de rechtszaal. Ook wordt in het onderzoeksrapport de hypothetische behoefte beschreven. Onder deze behoefte kan worden verstaan dat Friezen de Friese taal mogelijk nodig hebben om zich te kunnen uiten.

Om de behoefte te meten is gekeken naar welke taal mensen zouden kiezen als zij zich begeven in een rechtszaak. Met andere woorden: zullen de inwoners kiezen om Fries te gebruiken in de rechtszaal als zij zich daar kenbaar moeten maken? Bij het onderzoeken van de behoefte is er rekening gehouden met de Friessprekenden buiten de provincie Friesland. Deze groep mag geen gebruik maken van het recht om Fries te spreken in de rechtszaal (De Rechtspraak, z.d.).

2.2 De Friese taal

Nu de behoefte helder is, kan gekeken worden naar de Friese taal. Dit is belangrijk omdat de behoefte specifiek gericht is aan de Friese taal.

De beheersing van de Friese taal is slechts beperkt onderzocht in het uitgevoerde onderzoek. Het is van belang om van de mensen die antwoord hebben gegeven te weten hoe goed zij de Friese taal beheersen. In overeenstemming met de opdrachtgever is ervoor gekozen om de nadruk van het onderzoek te leggen op de competentie ‘luisteren’. De overige drie competenties zijn: schrijven, spreken en lezen (Encyclo, z.d.). Door indirect rekening te houden met alle competenties van taalvaardigheid is een zo scherp mogelijk beeld gecreëerd van Friese taalvaardigheid onder de inwoners van Friesland. Deze metingen zijn gebaseerd op basis van eigen inschatting van respondenten.

2.3 Gebruik

Nadat gekeken was naar de behoefte en de Friese taal is het gebruik van deze taal belangrijk om te weten. Een indicatie van het gebruik van een taal begint bij de beheersing ervan. Om dit te weten te komen was het belangrijk om eerst te weten hoe goed de inwoners de taal überhaupt spraken en hoe de taalvaardigheid van het Fries stond tegenover dat van het Nederlands.

2.4 Motief

Na het meten van de taalvaardigheid is de nadruk gelegd op het motief en de context van het gebruik van het Fries. Eerst was het van belang om te weten welke redenen de respondent had om Fries te spreken. Door het motief te vragen aan de respondent is duidelijk waarom een inwoner Fries sprak. Aan de hand van bestaande cijfers en gegevens zijn een aantal antwoordcategorieën opgesteld waar de respondent een keuze uit mocht maken. 57,3% van de Friezen heeft Fries als

moedertaal (Provincie Fryslân, 2020), wat de moedertaal een belangrijk motief maakt. Ook is het belangrijk om in de redenen te belichten dat een kwart van de Nederlanders een dialect spreekt. Er zijn dan ook Friezen die alleen Fries spreken in de privésfeer (Telegraaf, 2021).

2.5 Context

Na het aangeven van het motief mocht de respondent aangeven in welke context zij het Fries gebruikten. Met context wordt er bedoeld in welke omgeving Fries wordt gesproken. Door deze vraag te stellen ontstaat een duidelijk inzicht in welke situatie iemand Fries gebruikt. Gebeurde dit vooral in een formele of informele omgeving of wordt in alle omgevingen Fries gesproken? Het CBS maakt onderscheid tussen omgevingen waarin dialecten en talen gesproken worden: “werk/school, instanties, horeca/winkels, stad/dorp, buren/vrienden, familie” (Schmeets, 2021).

Na het concretiseren van de kernaspecten behoefte, Friese taal, gebruik en motief is het duidelijk geworden wat onderdelen van de hoofdvraag precies inhouden en wat het betekent. In Hoofdstuk 3 wordt verder ingegaan op methode die gebruikt kan worden om achter de hoofdvraag te komen.

Hoofdstuk 3 Methode

Het derde hoofdstuk bevat de aanpak van het onderzoek. Deze onderdelen gaan uitgebreid in op wat de strategieën zijn geweest voor het werven van de respondenten. Ook wordt ingegaan op de toegepaste methoden. Onderaan staat nog een conceptueel model met toelichting.

De hoofdvraag luidt: ‘’Wat is de behoefte aan het gebruik van Fries in de rechtszaal onder de inwoners van Friesland?’’. Aangezien het onderzoek een groot aantal onderzoekseenheden betrof en de gelegenheid niet geschikt was voor een interview is gekozen voor de kwantitatieve methode (Verhoeven, 2018). Dit grote aantal onderzoekseenheden bracht ook de keuze voor een steekproefsgewijs onderzoek voort. Binnen de kwantitatieve methode van dataverzameling is er gekozen voor een enquête. Denk hierbij aan zowel open vragen als gesloten vragen met drie – en vijfpuntschalen.

De onderzoekseenheden betroffen alle inwoners van Friesland en de rechtszoekenden in zowel de rechtbank Noord-Nederland als Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (te Leeuwarden). Eerstgenoemde had de eis dat de respondenten woonachtig waren in Friesland, de laatstgenoemde had dat niet.

3.1 Vormgeving

Er zijn twee enquêtes opgesteld, de één is uitgezet onder de inwoners van Friesland. De andere enquête is uitgezet onder de rechtzoekenden in de Rechtbank Noord-Nederland en het Hof Arnhem-Leeuwarden. Om de enquête onder de inwoners zo breed mogelijk uit te zetten is geënquêteerd in een aantal gemeenten waarvan de hoofdsteden zo veel mogelijk inwoners bevatten. Op basis daarvan zijn zeven steden/dorpen geselecteerd van AlleCijfers.nl (2022). Dit zijn de volgende;

- Leeuwarden: Leeuwarden
- Súdwest-Fryslân: Sneek

- Smallingerland: Drachten
- De Fryske Marren: Joure
- Waadhoeke: Franeker
- Nordeast-Fryslân: Dokkum
- Tytsjerksteradiel: Burgum

De locatie voor de enquête onder de rechtzoekenden betrof de Rechtbank Noord-Nederland en het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden. Dit zijn locaties waar rechtzoekenden gebruik kunnen maken van de rechtspraak.

Naast de reguliere vragen is ook gekozen voor doorverwijzingen, zodat niet iedereen alle vragen hoeft te beantwoorden. Er kon aangegeven worden of de respondent al eerder een rechtszaak mee had gemaakt met Fries als voertaal. Hier kon gekozen worden uit “ja” of “nee”. Was dit niet het geval dan hoefde de respondent geen verdere vragen te beantwoorden. Hetzelfde is gebeurd met de vraag: “Is aan u duidelijk gemaakt dat u Fries mag spreken in de Rechtszaal?”. Bij een “Ja” antwoord volgde de vraag: “Op welke manier is duidelijk gemaakt dat u Fries mag spreken? Meerdere antwoorden mogelijk:”. Op deze manier is dus gebruik gemaakt van doorverwijzingen

3.2 Afname

Doordat de enquête op verschillende manieren werd verspreid is er ingezet op een zo groot mogelijke spreiding. Hiervoor zijn de volgende methoden ingezet:

- er is geënquêteerd op verschillende plaatsen in de provincie;
- er is geënquêteerd bij zowel de Rechtbank Noord-Nederland als het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden locatie Leeuwarden;
- er is contact gelegd met verschillende instanties zodat de enquête onder de aandacht gebracht kon worden van de inwoners. Dit betrof; Fryske Akademy, Afûk, Doarpswurken, Rechtbank Noord-Nederland en It Nijs;
- QR-codes die linkten naar een Friese & Nederlandse versie van de enquête opgehangen op de plaatsen waar de projectgroep enquêtes heeft afgenomen.

3.3 Analyse

Nadat de data waren binnengekomen werd het eerst overzichtelijk verwerkt in verscheidene diagrammen en grafieken. Nadat dit was gebeurd werd er gekeken of de data opvallende, tegengestelde of toonaangevende antwoorden bevatte. Zodra deze waren geanalyseerd begon het beantwoorden van de hoofdvraag.

3.4 Validiteit

Voordat de enquête werd uitgezet was het belangrijk dat die voldeed aan de verwachtingen op het gebied van kwaliteit en aan verwachtingen van de opdrachtgever. Om deze twee redenen werden een aantal controles uitgevoerd. Als eerste zijn de gebruikte bronnen gedurende het proces streng gecontroleerd. De theoretische basis was de fundering voor een goed onderzoek. Ten tweede is de

enquête voorgelegd aan de opdrachtgever om te kijken of er nog onderdelen of vragen anders moesten worden gesteld. Ten derde is de enquête zorgvuldig getest onder proefpersonen, de enquête moest namelijk foutloos functioneren zodra het online stond.

Naast de validiteitscontroles vooraf is er ook rekening gehouden met de betrouwbaarheid van de resultaten. Hier is gekeken of de binnengekomen data wel voldeed aan een aantal eisen met betrekking tot de representativiteit. De kwaliteit van de data werden gewaarborgd door enkele factoren, deze worden hieronder opgesteld:

- Er is een steekproefaantal berekend (512) (Checkmarket, 2020) zodat de steekproef representatief was voor de provincie Friesland;
- in de enquête onder de inwoners werden alle respondenten die niet woonachtig waren in Friesland verwijderd uit het databestand;
- Naderhand is een kaart opgesteld waarin te zien is wat de spreiding was van het onderzoek.

3.5 Elementen

De behoefte van Fries in de rechtszaal is een lastige vraag om in één keer te beantwoorden. Door te kijken naar verschillende losse elementen en deze te implementeren in de enquête is er – wanneer alle resultaten samen kwamen - toch een duidelijk beeld ontstaan.

In eerste instantie is er gekeken naar de respondent in verband met de Friese taal. Nadat er een duidelijk beeld is over wie de Friese taal wel of niet gebruikt is er gekeken naar de context van het gebruik. Hier is zichtbaar geworden in welke situatie er Fries wordt gesproken. Als laatste is gekeken naar de ervaring van de rechtzoekenden. Deze factoren samen geven een inzicht in de behoefte van de Friese taal in de rechtszaal door middel van een conceptueel model.

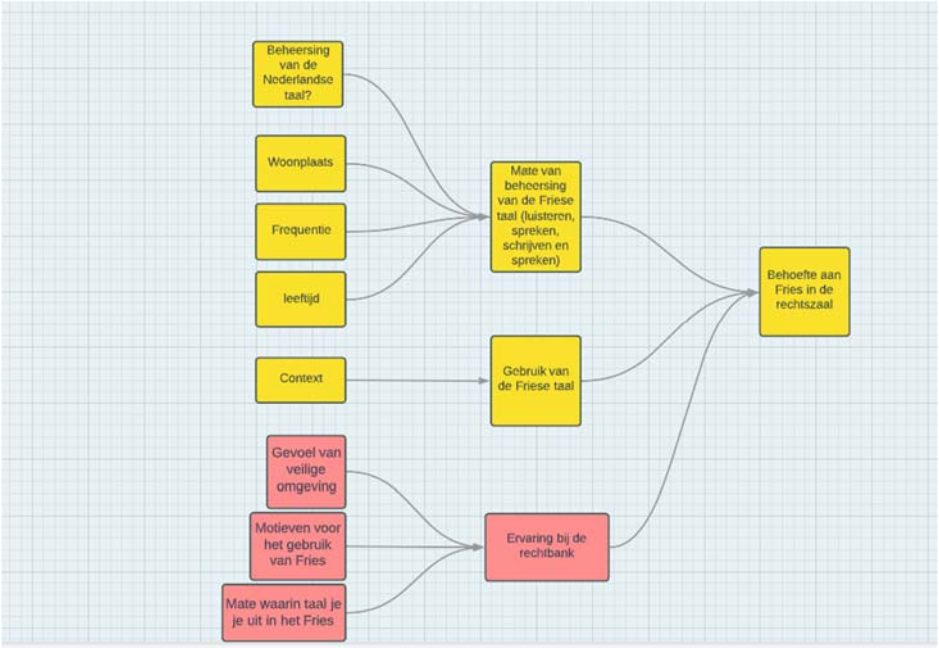

(Figuur... Conceptueel model)

Hoofdstuk 4 Analyse

In dit hoofdstuk staan de resultaten van de enquête uiteengezet. Het zal opvallen dat met verschillende kleuren cirkeldiagrammen en staafdiagrammen is gewerkt, dat is een gevolg van het afnemen van twee verschillende vragenlijsten. De staaf en cirkeldiagrammen met een zwarte achtergrond gaan over de opgehaalde resultaten bij inwoners. De witte staaf en cirkeldiagrammen zijn van de rechtzoekenden.

4.1 De respondenten van ons onderzoek.

In de bovenstaande afbeelding is te zien hoe de respondenten verspreid zijn over de provincie. In de onderstaande legenda is weergegeven welk aantal respondenten iedere locatie betreft.

1 t/m 5	6 t/m 10	11 t/m 15
16 t/m 20	21 t/m 25	25+

Aan de kaart is te zien waar de respondenten vandaan komen. Er is een spreiding bereikt over vrijwel de gehele provincie. Wat aan de spreiding opvalt, is dat de eilanden en het zuidoosten van de provincie niet zijn bereikt. Dit gaat het om het gebied bij Oosterwolde en Appelscha. Naar alle waarschijnlijkheid komt dat omdat beide plaatsen niet bezocht zijn en de inwoners om die plaatsen heen voornamelijk daar ook boodschappen doen, winkelen en werken.

Inwoners

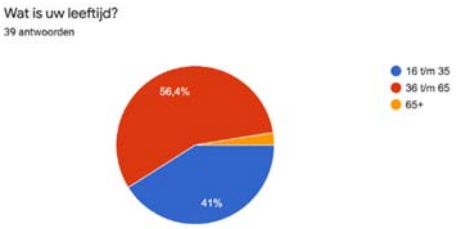

Rechtzoekenden

In de leeftijdsopbouw van de respondenten valt ook op dat er relatief weinig bewoners van 65+ zijn die de enquête hebben ingevuld. Volgens het Fries Sociaal Planbureau, wonen relatief de meeste ouderen in Ooststellingwerf. Wat mogelijk ook meespeelt is dat alleen gebruik is gemaakt van een online-enquête. Uiteindelijk spelen er dus meerdere factoren mee die leiden tot een kleiner aantal oudere respondenten

(Moerman, 2022). De groep jongeren en respondenten van middelbare leeftijd zijn in beide grafieken vrij groot, zowel onder de bewoners als onder de rechtzoekenden.

Inzicht: De spreiding van het onderzoek hangt samen met de leeftijdsopbouw, dat betekent dat het onderzoek via een QR-code invloed heeft op de leeftijdsopbouw van de respondenten. Het is een drempel voor ouderen om mee te doen aan het onderzoek.

4.2 Taalbeheersing

De projectgroep heeft gevraagd naar de beheersing van zowel de Nederlandse als de Friese taal. Deze paragraaf zal bestaan uit de resultaten van de Nederlandse- en de Friese taalbeheersing met tot slot de relatie met de behoefte. Bij alles wordt een vergelijking gemaakt tussen de rechtzoekenden en de inwoners.

Inwoners

Nederlandse taalbeheersing

Als het gaat om de Nederlandse taalbeheersing dan heeft nagenoeg iedereen minimaal een gemiddelde ingevuld, bij zowel de inwoners als de rechtzoekenden. Bijna iedereen kan in het Nederlands het woord voeren. De onderzoeksgroep ziet geen causaal verband tussen de beheersing van Nederlands en de keuze om het Fries te gebruiken in de rechtszaal.

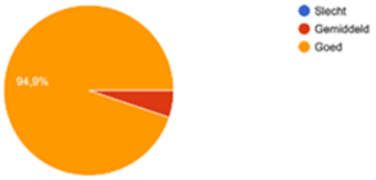

Rechtzoekenden

Friese taalbeheersing

Om het woord te voeren in het Fries zal over het algemeen de beheersing daarvan voldoende moeten zijn. Friezen die de Friese taal goed beheersen kunnen mogelijk ook behoefte hebben aan het Fries in de rechtszaal. Andersom geldt hetzelfde, zo is ook regelmatig de reden gegeven: “De Friese taal beheers

Inwoners

ik niet voldoende", op de vraag waarom ze geen gebruik maken van het Fries in de rechtszaal.

Bij de cijfers van de rechtzoekendenenquête, is te zien dat 49% van de rechtzoekenden de Friese taal goed beheerst. Bij de Friese inwoners is dit liefst 86% die datzelfde aangeeft. Met deze redenatie zouden uiteindelijk meer dan 86% van de mensen behoefte hebben aan het gebruik van de Friese taal in de rechtszaal.

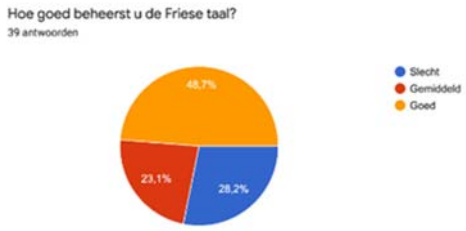

Rechtzoekenden

Relatie met de behoefte aan Fries in de rechtszaal

De cijfers over de hypothetische behoefte laten echter een ander beeld zien. Deze grafiek laat zien dat 53% mogelijk behoefte zal hebben aan het gebruik van Fries in de rechtszaal. Volgens de resultaten is het aantal mensen dat Fries zou willen gebruiken in de rechtszaal duidelijk minder dan de eerdergenoemde 86%. Verder is sprake van een meerderheid.

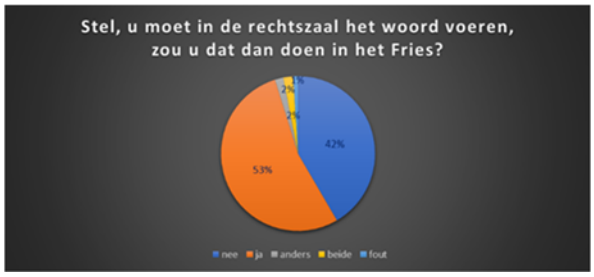

Inwoners

Die meerderheid van de inwoners is volledig verdwenen bij de rechtzoekenden, waarbij slechts 25% daadwerkelijk gebruik heeft gemaakt van het Fries in de rechtszaal. De mate waarin iemand Friese taal beheerst is zeker niet één op één van invloed op het daadwerkelijke gebruik van het Fries in de rechtszaal. De invloed is echter wel degelijk aanwezig, maar er zijn kennelijk toch een aantal bezwaren.

Rechtzoekenden

Inzicht: Bijna elke Fries beheerst de Nederlandse taal vrij goed. Daarnaast is er geen één op één relatie tussen de beheersing van de Friese taal en de behoefte aan de Friese taal. Er is kennelijk toch een drempel.

4.5 Gebruik van Fries in de rechtszaal

Wanneer gekeken wordt naar de cijfers van de frequentie in het gebruik van Fries is binnen de gehele provincie te zien dat meer dan 75% op een dagelijkse basis of vaker Fries gebruikt. Bij de rechtzoekenden is dit meer dan 50%. Er is daarmee een vergelijkbaar beeld te zien ten opzichte van de beheersing. Het beeld is namelijk dat een groot gedeelte van de respons Fries is en het ook regelmatig gebruikt.

Inwoners

Het gebruik heeft wel degelijk invloed op het gebruik in de rechtbank. Als men het Fries nooit gebruik, of alleen maar af en toe, dan zal men minder makkelijk gebruik maken van het Fries in de rechtszaal. Het is echter niet zo wanneer het Fries wordt gebuikt in het dagelijks leven, dat het Fries dan ook per definitie in de rechtbank wordt gesproken. Dat is te zien aan het feit dat het percentage wat Fries gebruikt in de rechtszaal lager uitvalt dan de percentages bij het gebruik van Fries. Dit is bij zowel de hypothetische behoefte bij de inwoners (53%) als in de praktijk van de rechtzoekenden (23%) zichtbaar gebleken.

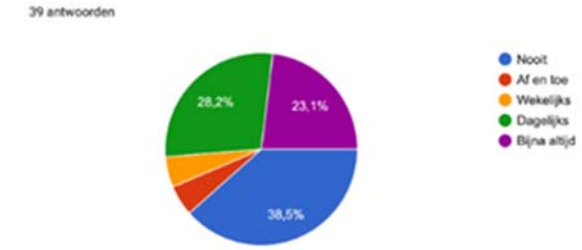

Rechtzoekenden

Inzicht: De Friese taal wordt zeer regelmatig gebruikt wordt, maar dit hoeft niet te betekenen dat men ook daadwerkelijk behoefte heeft aan de Friese taal in de rechtszaal. Er is kennelijk toch een drempel.

4.6 Ervaring bij de rechtbank

De ervaring leerde dat de kans dat er bij de ondervraagde inwoners uit Friesland, respondenten zaten die een rechtszitting hadden meegemaakt in het Fries, vrij klein was. Dit was dan ook 6%.

Inwoners

Kennis

Ook was de ervaring dat er redelijk aantal mensen waren die geen kennis hadden van het feit dat zij gebruik mochten maken van de Friese taal in de rechtszaal. Opvallend is daarbij het verschil tussen de rechtzoekenden onder inwoners, de rechtzoekenden in de rechtbank en het Hof. Bij de inwoners die rechtzoekend waren, waren er 76% op de hoogte van het feit dat ze Fries mochten gebruiken in de rechtszaal. Deze respondenten hebben allemaal een rechtszitting meegemaakt in het Fries, daarom is het logisch dat zij meer afwisten van de mogelijkheid om gebruik te maken van het Fries in de rechtszaal. De mensen die een zitting hebben meegemaakt zijn namelijk niet ondervraagd. De kennis heeft een duidelijke link met het uiteindelijk gebruiken van de Friese taal in de rechtszaal, want als de kennis er niet is dat Fries gebruikt mag worden dan maakt men er logischerwijs ook geen gebruik van.

Inwoners

Rechtzoekenden

De manier waarop de inwoners ingelicht waren was vooral via de tekst naast de ingang van de zaal en het rechtbankpersoneel. Terwijl de rechtzoekenden dit vooral te weten kwamen via de mail voorafgaand aan het bezoek en de tekst naast de ingang van de zaal.

Inwoners

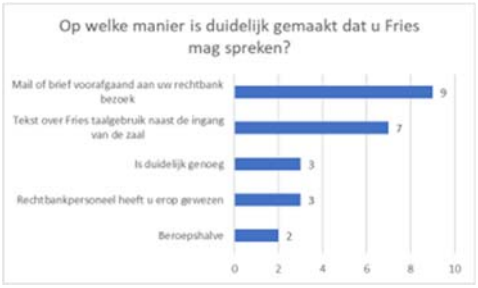

Rechtzoekenden

Inzicht: Er zijn maar weinig Friezen die een rechtszitting meemaken in het Fries. En er is een duidelijk verschil in kennis over het gebruik van Fries in de rechtszaal tussen de inwoners en de rechtzoekenden.

Gevoel van de rechtzoekenden

Tot zover wat de onderzoeksgroep is opgevallen. Het gevoel van de rechtzoekenden is natuurlijk ook een belangrijke factor in de ervaring van hen. Zo voelde de meerderheid zich comfortabel om Fries te gebruiken in de rechtbank. Dat betekent dat de bezwaren eerder persoonlijk zijn dan dat het echt met de omgeving van de rechtbank te maken heeft. Toch zijn er wel 15% van de respondenten die zich niet op hun gemak voelde bij de rechtbank om Fries te spreken bij beide enquêtes.

Daarbij geeft het merendeel aan dat zij zich in het Fries het best kunnen uiten. Ook gaven de respondenten aan wanneer alle aanwezigen Fries waren, dat de respondent dan automatisch overging in het Fries.

Inwoners

Inwoners

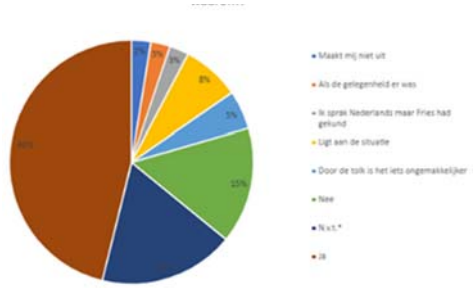

Rechtzoekenden

De relatie met de behoefte aan Fries in de rechtszaal

Ondanks dat de meerderheid aangeeft zich comfortabel te voelen is dat niet terug te vinden in het daadwerkelijk gebruik van het Fries in de rechtszaal. Slechts 23% heeft daadwerkelijk Fries gebruikt. Dus blijkt uit de resultaten dat de ervaring niet veel te maken heeft met de behoefte.

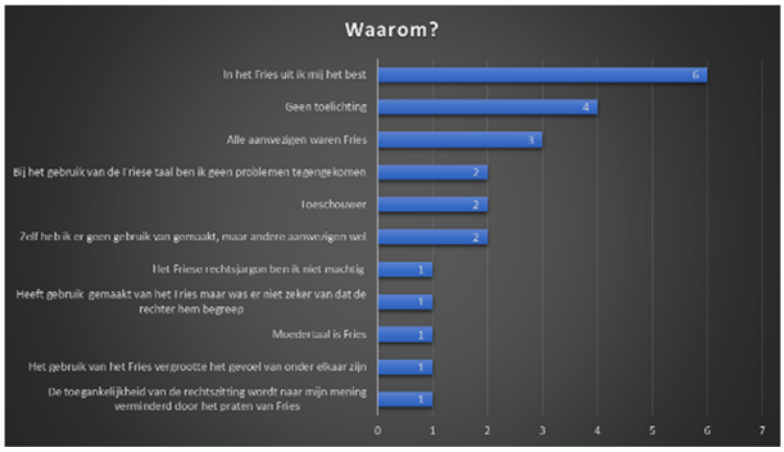

Inwoners

Rechtzoekenden

Inzicht: De behoefte aan Fries in de rechtszaal heeft niet zoveel te maken met het wel of niet comfortabel voelen om Fries te gebruiken in de rechtszaal.

4.6 Redenen om Fries te spreken

Deze tussenkop is onderverdeeld aan de hand van de antwoordmogelijkheden van de vraag: ‘’Stel, u moet in de rechtszaal het woord voeren zou u dat dan doen in het Fries?’’. Dat houdt in dat gekozen is voor de uitwerking van de antwoord categorieën: ‘ja’, ‘nee’ en antwoorden die onder ‘beide’ kunnen vallen. Daarnaast worden de redenen voor het spreken van Fries gekoppeld aan zowel de motieven om Fries te gebruiken als de context.

‘Ja’

Inwoners

Ten eerste hebben de meeste respondenten aangegeven dat zij zich het best kunnen uiten in het Fries. Wat daar erg op lijkt is dat respondenten aangeven dat het Fries hun moedertaal is. Wat opvalt is dat er veel mensen zich er bewust van zijn dat Fries hun recht is. Respondenten geven ook aan dat ze in emotie zich liever uiten in het Fries. Niet iedereen weet dat Fries gesproken mag worden in de rechtszaal. Maar mensen geven aan wanneer de mogelijkheid er is om Fries te gebruiken in de rechtszaal zij dat verkiezen boven het Nederlands. “Juridische taal in het Nederlands niet machtig”. Zegt iets over het belang van taalbegrip in de rechtszaal. Ondanks dat het maar twee respondenten zijn die dit hebben geantwoord valt dit op. Er zijn dus inwoners die zich juridisch beter in het Fries kunnen uiten dan in het Nederlands.

‘Nee’

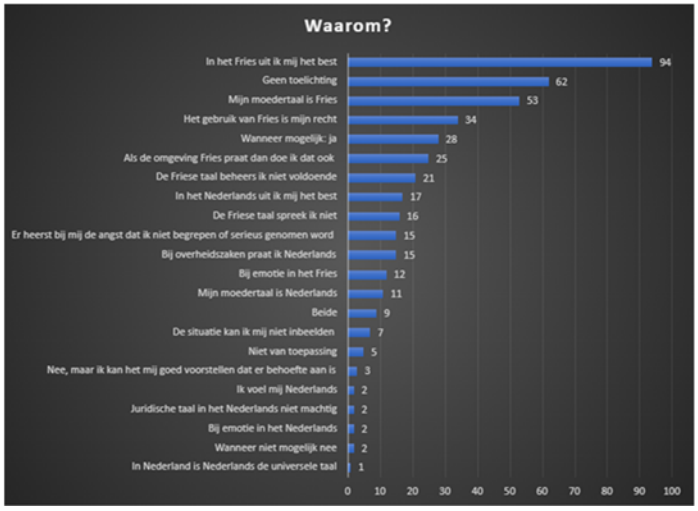

Inwoners

Respondenten die ervoor kiezen zich niet in het Fries kenbaar te maken geven veel aan de Friese taal niet voldoende te beheersen en een iets kleinere groep geeft aan de Friese taal niet te spreken. Als de moedertaal Nederlands is, dan is dat ook een reden om niet voor het Fries te kiezen. Dat lijkt erg op de categorie: “in het Nederlands uit ik mij het best”. Hierbij valt op dat respondenten vergelijkbare redenen geven als de mensen die Fries als voorkeur hebben. “Er heerst bij mij de angst om niet begrepen te worden”, zegt iets over de afstand die respondenten voelen/ merken tot medewerkers van overheidsinstanties. Dat heeft ook te maken met “bij overheidszaken praat ik Nederlands”. Respondenten kiezen dus anders, bij voorkeur Fries, maar hebben onvoldoende vertrouwen in het begrip als het gaat om de overheid.

‘Beide’

Dan zijn er ook nog respondenten die voor beide mogelijkheden kiezen. De antwoordcategorie: “Als de omgeving Fries praat doe ik dat ook” valt daaronder. Daarnaast waren er ook respondenten die zich de situatie niet kunnen inbeelden, deze kunnen ook niet geplaatst worden onder ‘ja’ of ‘nee’. Naast dit is er ook nog een opzichzelfstaande categorie voor beide.

Inzicht: *De respondenten kiezen vooral voor de taal die het dichtst bij hen ligt. Daarnaast is te zien dat respondenten zich echt bewust zijn van het recht om Fries te spreken. Er is ook een redelijk hoog aantal dat bang is niet serieus genomen te voelen*

De relatie met motieven voor Fries

De meeste Friezen geven aan dat ze Fries spreken omdat het hun moedertaal is. Ook spreekt een groot gedeelte Fries in zijn of haar omgeving. Dan zijn er ook mensen voor wie deze vraag niet van toepassing is gebleken omdat zij geen Fries spreken of verstaan. Opvallend is dat de rechtzoekenden en de inwoners dezelfde frequentie in motieven laten zien. Dit geeft een valide beeld over de redenen om Fries te spreken. Dit is de eerste keer dat de antwoorden exact hetzelfde weergeven.

Inwoners

Rechtzoekenden

Als de projectgroep deze resultaten gaat vergelijken met de redenen van de inwoners om mogelijk te kiezen voor Fries in de rechtszaal (grafiek “waarom?”) dan valt gelijk op dat ook hier “mijn moedertaal is Fries”, een belangrijke reden is. Ook de omgeving is terug te lezen in de vorm van het antwoord “als de omgeving Fries praat dan doe ik dat ook”. Daaruit blijkt duidelijk dat de gemiddelde Fries zich makkelijk aanpast aan de omgeving zowel in het dagelijks leven als in de rechtszaal. Verder is er in dezelfde grafiek te zien dat de respondenten “de Friese taal spreek ik niet” wat dan weer correspondeert met de algehele reden: “Fries versta of spreek ik niet”. Zo zijn alle motieven om Fries te spreken in bepaalde mate terug te vinden in redenen om Fries te spreken in de rechtszaal.

Inzicht: *De motieven om Fries te spreken komen volledig overeen met de redenen om mogelijk Fries te spreken in de rechtszaal.*

De relatie met de context

Om de specifieke context te achterhalen is het belangrijk om te kijken in welke situaties Friezen gebruik maken van het Fries. De rechtzoekenden spreken ongeveer in dezelfde context Fries als de inwoners. Dat gezegd hebbende gebruiken de inwoners van Friesland voornamelijk in de informele omgeving het Fries, maar ook op het werk. Bij overheidsinstanties gebruiken mensen echter een stuk minder het Fries. Dit houdt verband met de eerdere resultaten, waarin het spreken van Fries niet gelijk betekend dat dit ook in een formele setting plaatsvindt. Wel moet erbij vermeld worden dat de ene Friese overheidsinstantie niet de andere is als het gaat om beleid voor het stimuleren van het gebruik van het Fries bij overheidsinstanties.

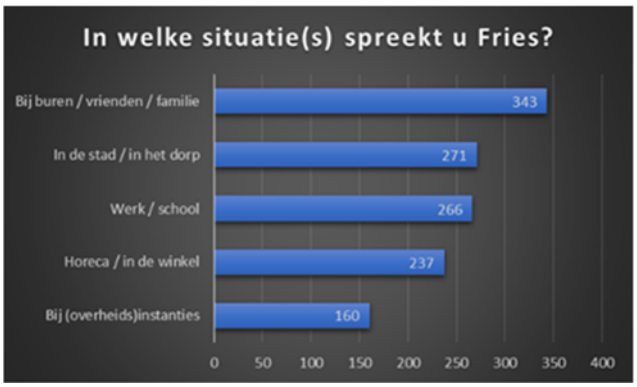

Inwoners

Daarnaast hebben mensen wel aangegeven dat de omgeving een belangrijke rol speelt in het wel of niet gebruiken van het Fries. De Fries past zich aan naar zijn of haar omgeving. Uit diezelfde grafiek is terug te lezen dat Nederlands een geschiktere taal is voor overheidszaken. Al met al wordt aan alle kanten bevestigd dat de rol van de omgeving een grote afweging is voor de Friezen om Fries te spreken in het algemeen, maar ook in rechtelijke instanties. Om deze reden heeft de context in grote mate invloed op het gebruik van Fries in de rechtszaal.

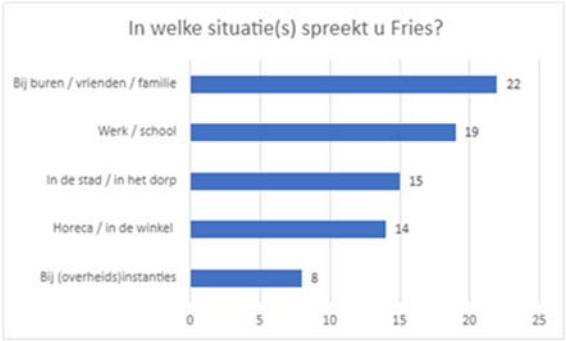

Rechtzoekenden

Inzicht: *De context om Fries te spreken komt voor een deel overeen met de redenen om mogelijk Fries te spreken in de rechtszaal.*

De relatie tussen de voorkeurstaal en de behoefte aan Fries in de rechtszaal.

Onder de rechtzoekende respondenten is er in meerderheid een voorkeur voor het uiten in de Nederlandse taal. Onder de inwoners respondenten is dat andersom, daar is een grote meerderheid die zich liever uit in het Fries. De rechtzoekenden hebben in grote meerderheid gekozen om Nederlands te spreken, toch heeft bijna een kwart behoefte aan de Friese taal. Onder de inwoners respondenten is het gelijker verdeeld. Daar geeft iets meer dan de helft van de respondenten aan de behoefte te hebben zich in het Fries kenbaar te maken.

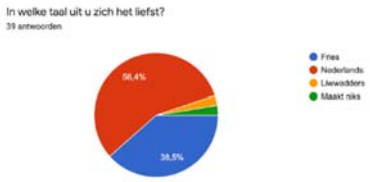

Rechtzoekenden

Inwoners

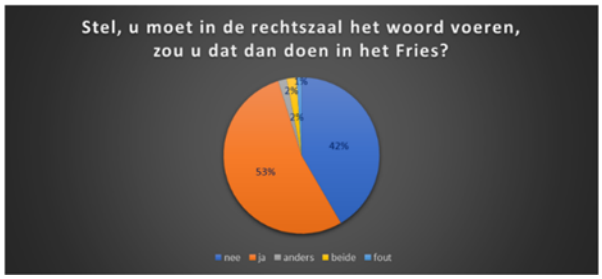

Inwoners

Rechtzoekenden

Inzicht: *Het merendeel van de inwoners en rechtzoekenden die een voorkeur hebben voor het gebruik van de Friese taal, heeft ook behoefte aan het gebruik van Fries in de rechtszaal.*

4.8 Conclusie

“Wat is de behoefte aan het gebruik van Fries in de rechtszaal onder de inwoners van Friesland?”, dit is de onderzoeksvraag die het meest in de belangstelling heeft gestaan. Hier staat beschreven wat de opgehaalde resultaten zeggen over de onderzoeksvraag.

Als gekeken wordt naar de hypothetische behoefte (53%) wordt zichtbaar dat dit percentage fors afwijkt van het percentage van het daadwerkelijke gebruik in de praktijk (23%). Zo is zichtbaar dat de behoefte in de theorie verschilt met de behoefte in de praktijk. Bovendien is gebleken dat de rechtzoekenden niet altijd evenveel kennis hebben over de mogelijkheid om Fries te spreken in de rechtszaal.

Wat taalbeheersing betreft is gebleken dat ook de theorie andere resultaten laat zien dan de praktijk. Uit de enquête onder inwoners is een hoog percentage ontstaan bij de taalvaardigheid (86%). Zowel de hypothetische behoefte als de praktijk hadden een kleiner percentage. Dit laat zien dat er geen duidelijk verband is tussen taalbeheersing en behoefte eraan.

Als gekeken wordt naar het gebruik valt ook op dat er een verschil is tussen het gebruik in het dagelijks leven en het gebruik in de rechtszaal. De cijfers laten zien dat een grote mate van gebruik niet betekent dat er een grote behoefte is aan Fries in de rechtszaal, ondanks dat het respondenten zijn die zich Fries voelen, Fries als moedertaal hebben of alleen Fries spreken.

Uit de enquête komt ook naar voren dat Friezen dynamisch zijn in het omgaan met taalgebruik. Schakelen tussen talen is iets wat vaker wordt genoemd: het hangt ervan af of de omgeving Fries spreekt of niet. Als gesprekken in het Nederlands beginnen dan gaat een Friessprekende inwoner daar vaak makkelijk in mee. Toch zijn er respondenten die wel gebruik maken van hun recht om Fries te spreken in de rechtszaal, omdat dat de taal is waarin zij zich het best kunnen uiten.

4.8.1 Konklúzje

- Wordt nog vertaald naar het Fries.

4.9 Discussie

De eerste weken verliepen goed en nadat ons onderzoeksvoorstel was goedgekeurd ging de enquête de lucht in. Toch merkten wij al snel dat 20 weken te kort zouden zijn voor een compleet nieuw onderzoek. Grofweg is onze vragenlijst maar tien weken in de lucht geweest. Hierdoor is van de vier Friese eilanden slechts één bereikt. Vanwege een afbakening in te bezoeken locaties is Wolvega en omstreken niet aan bod gekomen. Daarnaast zijn plaatsen zoals Appelscha en Oosterwolde daardoor (ook) niet bereikt.

Om zoveel mogelijk respondenten te behalen is gekozen om het onderzoek zo lang mogelijk online te houden. Dit heeft ertoe geleidt dat er geen aandacht is besteed aan het toepassen van een statistische toets. Het doel was zoveel mogelijk respondenten behalen. Hiervoor is ons eigen netwerk ingezet, waardoor wellicht een vertekenend beeld is ontstaan, mocht dit onderzoek nog eens worden uitgevoerd.

De vragenlijst van de enquête bevatte verschillende vragen. Bij relatief simpele vraagstellingen was met opzet gekozen voor een driepuntschaal. Op deze manier kon de respondent snel en makkelijk antwoord geven. Bij complexere vragen is gekozen voor een vijfpuntschaal. Door bij een complexere vraag een breder scala aan antwoordmogelijkheden aan te bieden werd het de respondent mogelijk gemaakt genuanceerder te antwoorden, dan bij een driepuntschaal. Wellicht zou dit ook tot een vertekend beeld kunnen leiden.

Ook was het te behalen respondenten een twistpunt. Zo is het aantal respondenten van groot belang als je kijkt naar de betrouwbaarheid van een steekproef. Toen bronnen werden geraadpleegd kwamen wij erachter dat die bronnen verschillende aantallen respondenten beschouwden als betrouwbaar. Dit terwijl gebruik werd gemaakt van dezelfde formule. Om deze reden is gekozen voor het hoogste aangegeven aantal, zodat het onderzoek aan de hoogste standaard zou voldoen. Echter, dit respondentenaantal is niet behaald. Dit betekent niet meteen dat het onderzoek niet betrouwbaar is.

Daarnaast valt wat te zeggen over het hanteren van de QR-code. Zo is het hanteren van een QR-code een snelle route naar de enquête. Wel is gebleken dat het aandeel ouderen kleiner is ten opzichte van het aantal jongeren en mensen van middelbare leeftijd. Het aandeel ouderen had mogelijk hoger gekund wanneer geen gebruik was gemaakt van een QR-code maar van een andere methode.

4.10 Aanbeveling

Uit onderbouwing van de discussieparagraaf blijkt dat vooral tijdsbestek een grote factor is als het gaat om het realiseren van dit onderzoek. Om deze reden is ons advies om dit onderzoek wederom uit te laten voeren, maar dan over een tijdsbestek van minimaal één jaar. Zo kan ingespeeld worden op zowel gebieden met minder inwoners, als locaties buiten de zeven meest dichtbevolkte plekken. Daarnaast kan ook focus worden gelegd op de Waddeneilanden.

Ook wijst ons onderzoek uit dat 53% van de mensen mogelijk de behoefte ervaart om Fries te spreken in de rechtszaal. Het zou daarom in combinatie met de uitkomsten van de rechtbank denkbaar zijn om meer Friese elementen toe te voegen aan de Rechtbank Noord-Nederland en het Hof. De onderzoeksgroep verwacht dat dat vanuit de rechtbank wellicht op korte termijn in kan worden gevoerd. Dit omdat ze ook al veel doen aan het accentueren van de Friese taal.

Literatuurlijst

AlleCijfers.nl. (2022, 16 maart). *Ranglijst van de grootste en kleinste gemeenten in inwoners in de provincie Friesland (update 2022!)*. Geraadpleegd op 23 maart 2022, van https://allecijfers.nl/ranglijst/grootste-en-kleinste-gemeenten-in-inwoners-in-de-provincie-friesland/#:%7E:text=Er%20zijn%2018%20gemeenten%20in,het%20aantal%20inwoners%20bekend%20zijn.

Check Market. (2020, 11 februari). *Steekproefcalculator*. Geraadpleegd op 14 maart 2022, van https://nl.checkmarket.com/steekproefcalculator/

De Rechtspraak. (z.d.). *Fries in het rechtsverkeer*. Rechtbank Noord-Nederland | Rechtspraak. Geraadpleegd op 4 juli 2022, van https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Noord-Nederland/Regels-en-procedures/Paginas/Fries-in-het-rechtsverkeer.aspx#:%7E:text=Tijdens%20zittingen%20van%20de%20rechtbank,feitelijk%20verblijft%20of%20gevestigd%20is.

Encyclo. (z.d.). *Taalvaardigheid 4 definities Encyclo*. Geraadpleegd op 9 maart 2022, van https://www.encyclo.nl/begrip/taalvaardigheid

Moerman, S. (2022, 4 april). *Demografische overgang in Fryslân*. Fries Sociaal Planbureau. Geraadpleegd op 27 juni 2022, van https://www.fsp.nl/monitoren/bevolking/#:%7E:text=Vooral%20in%20de%20afgelopen%20tien,2000%20tot%2022%25%20in%202021.

Provincie Fryslân. (2020). *De Fryske Taalatlas 2020 Friese taal in beeld*. Friesland Databank. Geraadpleegd op 15 april 2022, van https://friesland.databank.nl/report/Taalatlas%202020%20%28Nederlands%29.pdf

Provincie Fryslân. (2021, 12 mei). *Bescherming van de Friese taal*. Fryslan.frl. Geraadpleegd op 4 juli 2022, van https://www.fryslan.frl/bescherming-van-de-friese-taal

Schmeets, H. L. C. (2021, 16 juli). *Talen en dialecten in Nederland*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 15 april 2022, van https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2021/talen-en-dialecten-in-nederland?onepage=true

Telegraaf. (2021, 16 juli). *Kwart Nederlanders spreekt thuis een dialect of andere taal*. Geraadpleegd op 4 juli 2022, van https://www.telegraaf.nl/nieuws/1667226612/kwart-nederlanders-spreekt-thuis-een-dialect-of-andere-taal

Verhoeven, N. (2018). *Wat is onderzoek?* (6de editie). Boom Lemma.

Woorden.org. (z.d.). *Behoefte Nederlands woordenboek*. Geraadpleegd op 9 maart 2022, van https://www.woorden.org/woord/behoefte

Bijlagen

Bijlage 1 Vragenlijst

Wat is uw postcode?

Wat is uw leeftijd?

Hoe goed beheerst u de Friese taal?

Hoe goed beheerst u de Nederlandse taal?

Wat is uw **voornaamste** reden om Fries te spreken? **Meerdere antwoorden mogelijk**:

Hoe **vaak** maakt u gebruik van het Fries?

In welke taal uit u zich het liefst?

In welke situatie(s) spreekt u Fries? **Meerdere antwoorden mogelijk**:

Stel, u moet in de rechtszaal het woord voeren, zou u dat dan doen in het Fries en waarom?

Heeft u een rechtszitting meegemaakt waarin de voertaal Fries was, zo ja beantwoord dan de daarop aansluitende vragen.

Voelde u zich comfortabel om Fries te praten in de rechtszaal? En waarom?

Is er aan u duidelijk gemaakt dat u Fries mag spreken in de Rechtszaal? zo ja: op welke manier?

Op welke manier is duidelijk gemaakt dat u Fries mag spreken? **Meerdere antwoorden mogelijk**:

Rechtszaal

Stel, u moet in de rechtszaal het woord voeren, zou u dat dan doen in het Fries en waarom?

Heeft u een rechtszitting meegemaakt waarin de voertaal Fries was, zo ja beantwoord dan de daarop aansluitende vragen

Voelde u zich comfortabel om Fries te praten in de rechtszaal? En waarom?

Is er aan u duidelijk gemaakt dat u Fries mag spreken in de Rechtszaal? zo ja: op welke manier?

Op welke manier is duidelijk gemaakt dat u Fries mag spreken? **Meerdere antwoorden mogelijk**:

Bijlage 2 Resultaten

In de onderstaande afbeelding is te zien hoe de respondenten verspreid zijn over de provincie. In de onderstaande legenda is weergegeven welk aantal respondenten iedere locatie betreft.

Hoeveelheden:

1 t/m 5	6 t/m 10	11 t/m 15
16 t/m 20	21 t/m 25	25+

Wat is uw leeftijd?
39 antwoorden

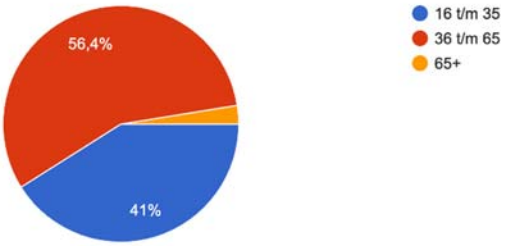

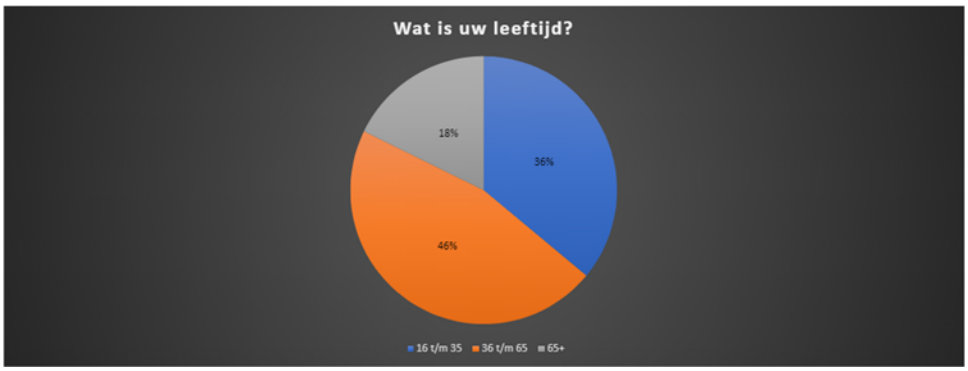

Hoe goed beheerst u de Friese taal?
39 antwoorden

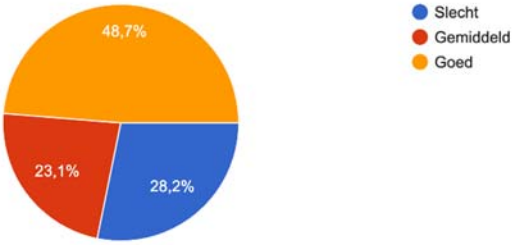

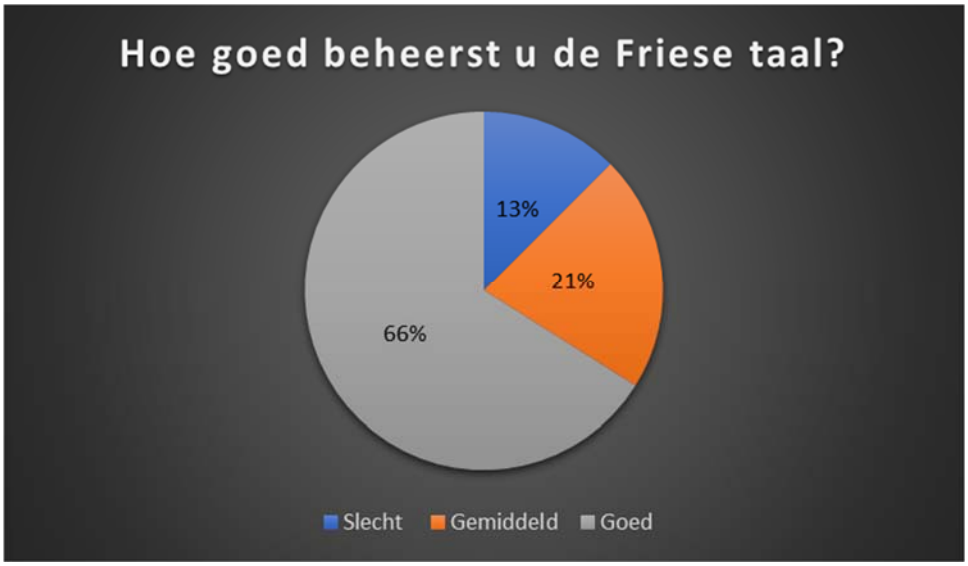

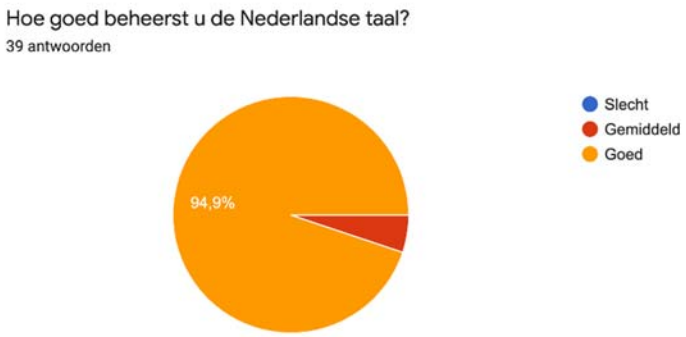
Hoe goed beheerst u de Nederlandse taal?
39 antwoorden
94,9%
Slecht
Gemiddeld
Goed

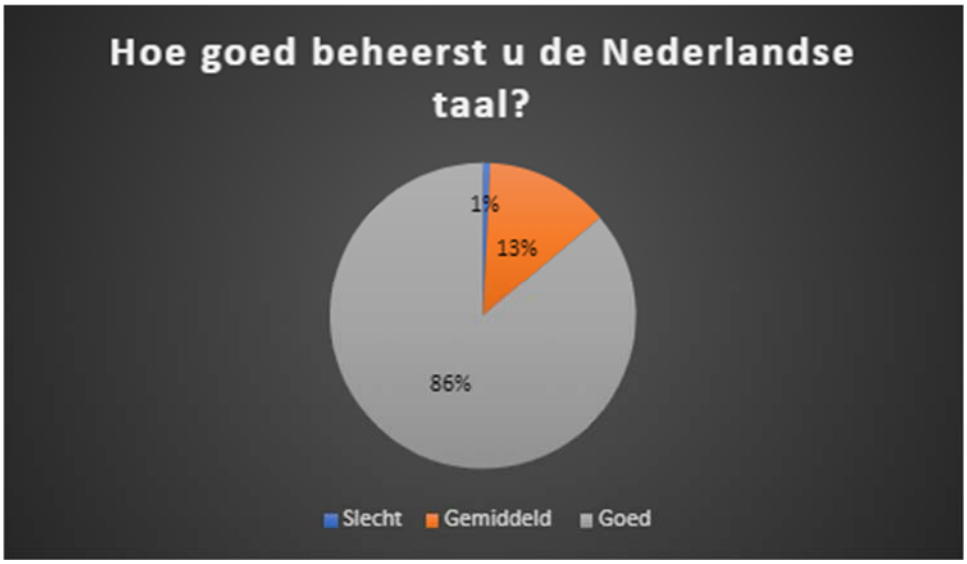
Hoe goed beheerst u de Nederlandse taal?
1%
13%
86%
Slecht
Gemiddeld
Goed

Wat is uw voornaamste reden om Fries te praten?
Dat is mijn moedertaal
17
Spreek met veel personen uit mijn omgeving Fries (bijv. Vrienden, familie of kennissen)
16
Ik voel mij Fries
13
Ouders/familie (omgeving) spreekt niets anders dan Fries
12
Fries versta/spreek ik niet
8
Fries spreek ik niet, maar ik verstaat het goed
1
0 2 4 6 8 10 12 14 16 18

Wat is uw voornaamste reden om Fries te spreken?
Moedertaal
264
Spreek met veel personen uit mijn omgeving Fries (bijv. Vrienden familie of kennissen)
226
Ik voel mij Fries
224
Ouders/familie (omgeving) spreekt niets anders dan Fries
114
Ik spreek geen Fries
21
Werk
9
Geen
6
Ik beheers het Fries niet
3
Stadsfries
2
Sociale verplichting wanneer je in Friesland woont
2
0
50
100
150
200
250
300

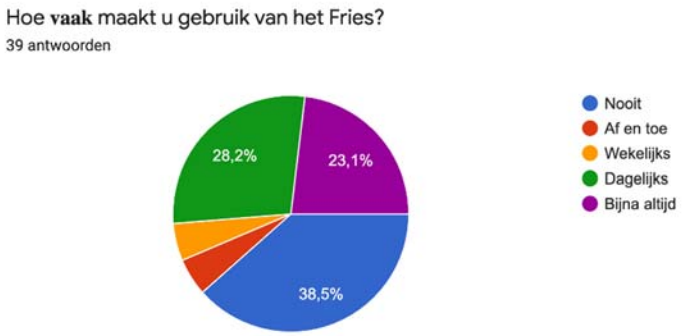
Hoe vaak maakt u gebruik van het Fries?
39 antwoorden
28,2%
23,1%
38,5%
Nooit
Af en toe
Wekelijks
Dagelijks
Bijna altijd

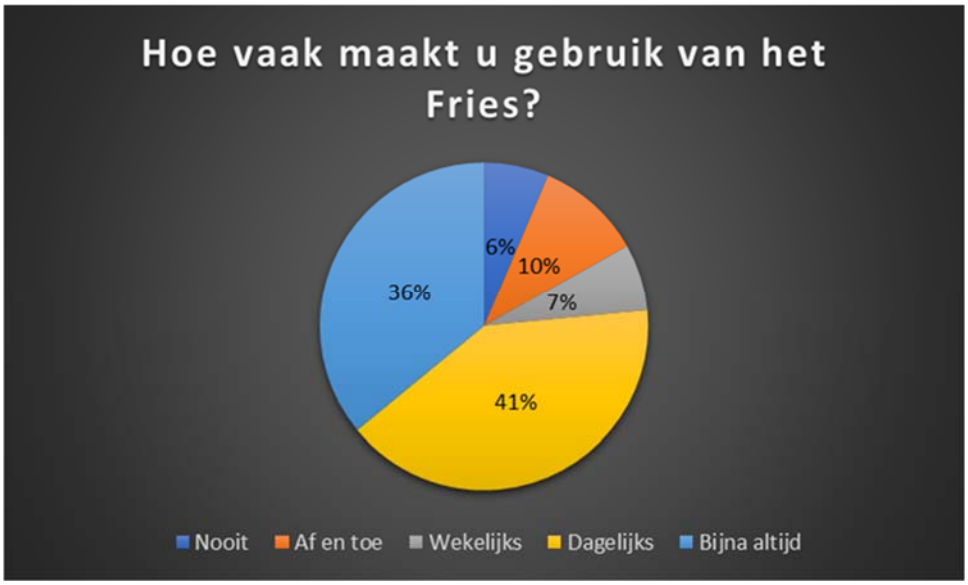
Hoe vaak maakt u gebruik van het Fries?
6%
10%
7%
41%
36%
Nooit
Af en toe
Wekelijks
Dagelijks
Bijna altijd

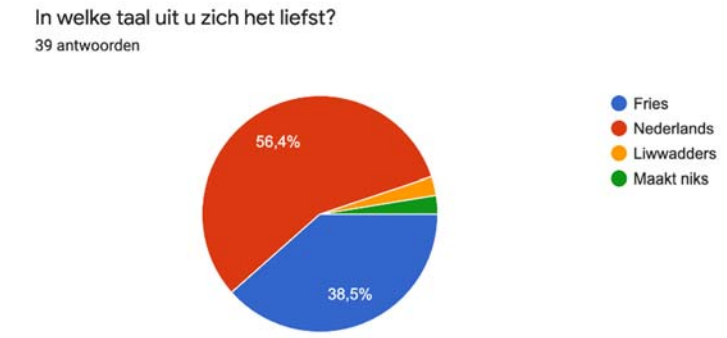
In welke taal uit u zich het liefst?
39 antwoorden
56,4%
38,5%
Fries
Nederlands
Liwwadders
Maakt niks

In welke taal uit u zich het liefst?
4%
1%
1%
29%
65%
Nederlands
Fries
Beide
Stadfries
Anders

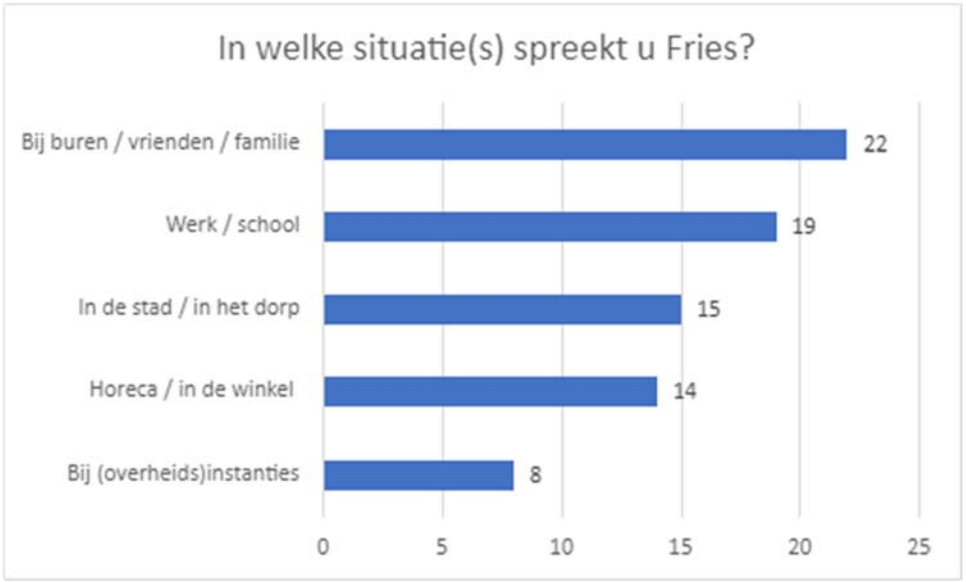
In welke situatie(s) spreekt u Fries?
Bij buren / vrienden / familie
22
Werk / school
19
In de stad / in het dorp
15
Horeca / in de winkel
14
Bij (overheids)instanties
8
0
5
10
15
20
25

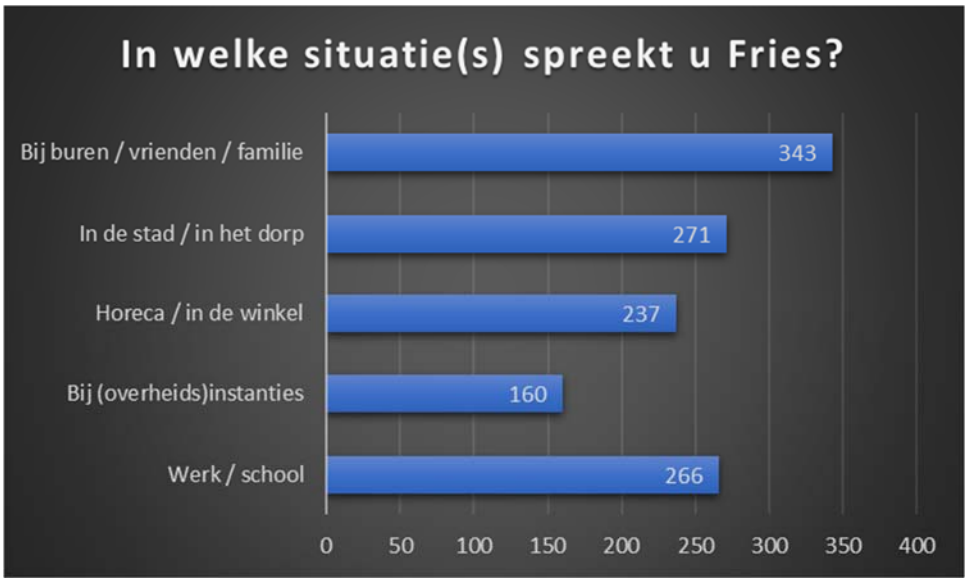
In welke situatie(s) spreekt u Fries?
Bij buren / vrienden / familie
343
In de stad / in het dorp
271
Horeca / in de winkel
237
Bij (overheids)instanties
160
Werk / school
266
0
50
100
150
200
250
300
350
400

Stel, u moet in de rechtszaal het woord voeren, zou u dat dan doen in het Fries?
1%
2%
2%
42%
53%
nee
ja
anders
beide
fout

Heeft u een rechtszitting meegemaakt waarin de voertaal Fries was?
6%
94%
nee
ja

Heeft u een rechtszitting meegemaakt, waarin de voertaal Fries was?
39 antwoorden

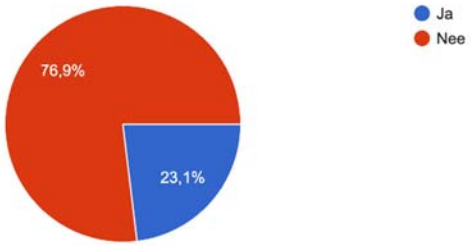

Is er aan u duidelijk gemaakt dat u Fries mag spreken in de Rechtszaal?
39 antwoorden

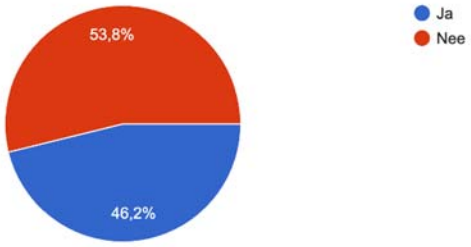

Op welke manier is er duidelijk gemaakt dat u Fries mag spreken?
Tekst over Fries taalgebruik naast de...
Rechtbankpersoneel heeft u erop gewezen
Mail of brief voorafgaand aan uw...
Algemeen bekend recht
Flyer
Oud medewerker Rechtbank
De media
Van advocaat gehoord
10
8
4
2
2
1
1
1
0
2
4
6
8
10
12

Op welke manier is duidelijk gemaakt dat u Fries mag spreken?
Mail of brief voorafgaand aan uw rechtbank bezoek
Tekst over Fries taalgebruik naast de ingang van de zaal
Is duidelijk genoeg
Rechtbankpersoneel heeft u erop gewezen
Beroepshalve
9
7
3
3
2
0
2
4
6
8
10

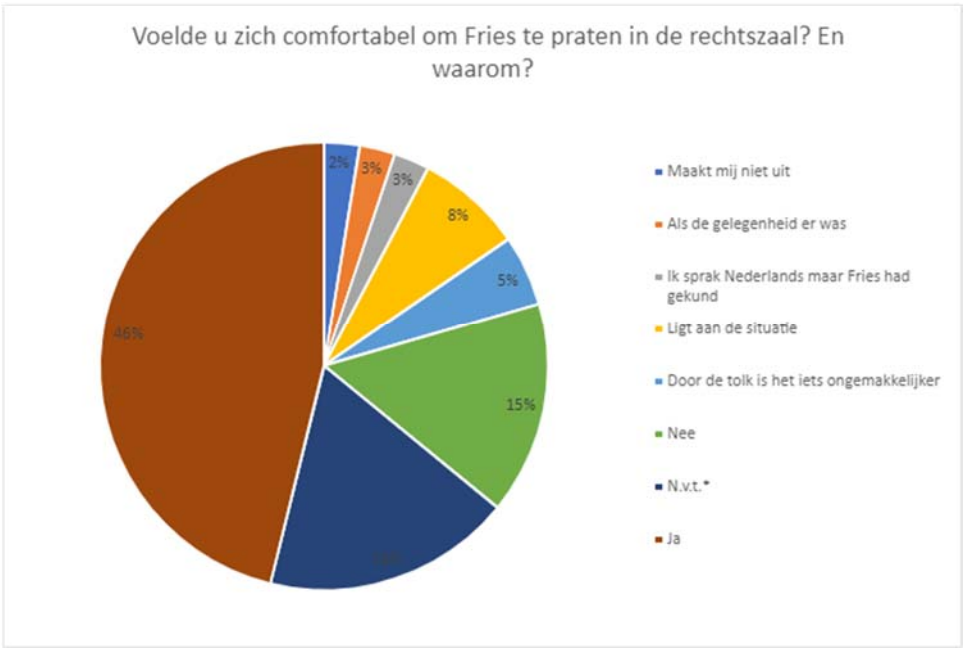

*spreekt geen Fries of is aanwezig om een andere reden (bijvoorbeeld als bezoeker of advocaat)

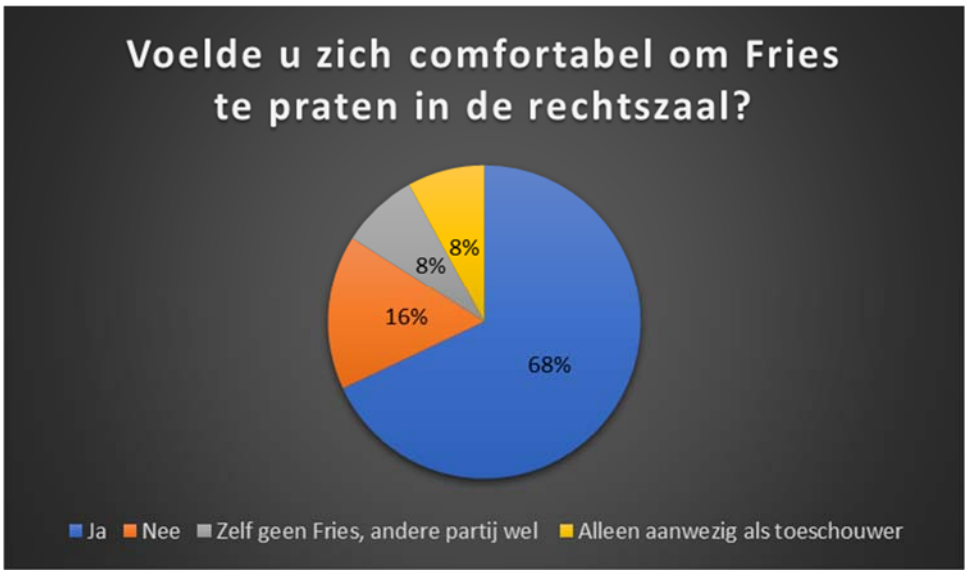

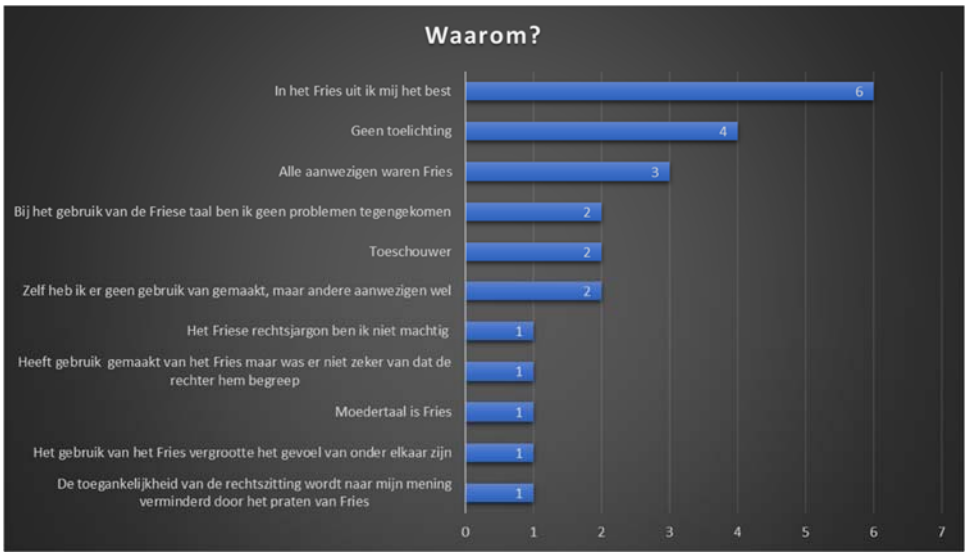
Waarom?
In het Fries uit ik mij het best
6
Geen toelichting
4
Alle aanwezigen waren Fries
3
Bij het gebruik van de Friese taal ben ik geen problemen tegengekomen
2
Toeschouwer
2
Zelf heb ik er geen gebruik van gemaakt, maar andere aanwezigen wel
2
Het Friese rechtsjargon ben ik niet machtig
1
Heeft gebruik gemaakt van het Fries maar was er niet zeker van dat de rechter hem begreep
1
Moedertaal is Fries
1
Het gebruik van het Fries vergrootte het gevoel van onder elkaar zijn
1
De toegankelijkheid van de rechtszitting wordt naar mijn mening verminderd door het praten van Fries
1
0
1
2
3
4
5
6
7

FRYSK YN DE RJOCHTSEAL

De passieve Friese taalbeheersing van de medewerkers van de rechterlijke instanties

Frysk yn de rjochtseal

De passieve Friese taalbeheersing van de medewerkers van de rechterlijke instanties

Lois van der Leest

Kyra Rottiné

Justine van der Wal

THORBECKE ACADEMIE

NHL STENDEN

17-06-2022

Voorwoord

In het kader van de studie Bestuurskunde & Overheidsmanagement aan NHL Stenden hogeschool te Leeuwarden, zijn wij in februari 2022 gestart met het project Policy lab. Als onderdeel van dit project hebben we een rapport geschreven met als opdracht ‘Fries in de rechtszaal’. Dit onderzoek is in samenwerking met Provincie Fryslân, de Rechtbank Noord-Nederland, het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden en het Openbaar Ministerie (hierna: OM) uitgevoerd.

Wij, de onderzoekers, zijn drie Bestuurskunde studenten. Momenteel zitten wij in het tweede jaar van de opleiding. Wij volgen de opleiding aan de Thorbecke Academie, een instituut dat onderdeel is van de NHL Stenden hogeschool. Begin februari 2022 zijn wij begonnen met het onderzoek en in juni 2022 hebben wij het rapport opgeleverd.

Onze dank gaat uit naar de mensen die ons hebben geholpen bij het uitvoeren van het onderzoek. Wij willen Provincie Fryslân, de Rechtbank Noord-Nederland en het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden bedanken voor hun medewerking. In het bijzonder willen wij Geeske Bies en Marjolein van der Plaats van Provincie Fryslân, Anno Rijpkema en Lotte Pricker van de Rechtbank Noord-Nederland en Frouwkje Steringa van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden bedanken. Daarnaast willen wij onze begeleiders vanuit school, Petra Esser en Avelien Haan, bedanken.

Inhoud

Voorwoord 3
Inhoud 4
Samenvatting 5
Inleiding 6
Theoretisch Kader 7
Methode 8
Kwantitatieve methode 8
Kwalitatieve methode: 10
Resultaten 12
Kwantitatief onderzoek 12
Kwalitatief onderzoek 14
Conclusie 16
Discussie 17
Kanttekeningen 17
Wat ging goed 17
Wat kan beter 18
Literatuurlijst 19

Samenvatting

Om ynsjoch te krijen yn de passive taalbehearsking fan de meiwurkers fan de rjochterlike ynstânsjes is dit ûndersyk útfierd. Dit ûndersyk is útfierd op fersyk fan provinsje Fryslân en yn gearwurking mei de rjochtbank Noard-Nederlân, it gerjochtshôf Arnhim-Ljouwert en it Iepenbier Ministearje.

Der is in ferkennend ûndersyk útfierd mei as doel ynformaasje te sammeljen. Dit ûndersyk is dien oan de hân fan sawol in kwantitative- as in kwalitative metoade. De kwantitative data binne sammele troch in enkête ûndersyk. Foar it enkêteûndersyk is der in stekpoefomfang fan 255 respondinten winske. Oan it ûndersyk hawwe yn totaal 295 meiwurkers meidien. De kwalitative data is sammele troch ynterviews. De ynterviews binne dien as oanfolling op de resultaten fan de enkête. Beide ûndersiken binne útfierd mei help fan de meiwurkers fan de rjochterlike ynstânsjes.

Út de kwantitative data kin konkludearre wurde dat in romme mearderheid fan de meiwurkers fan de rjochterlike ynstânsjes harsels mei in foldwaande oant treflik beoardieljen op harren passive Fryske behearsking. Boppedat blike der signifikante ferskillen te wêzen tusken lokaasje en de Fryske taal. De lokaasje Ljouwert hat fierwei it measte te krijen mei de mûnlinge fryske taal. Ek springt de lokaasje Ljouwert derút as it giet om it gemiddelde sifer dy 't de meiwurkers op dit plak harsels jouwe. Wat noch mear opfalt is it ferskil tusken rjochters en griffiers as it giet om de mjitte fan gebrûk fan de Fryske taal. rjochters hawwe faker te krijen mei de mûnlinge fryske taal as griffiers.

Inleiding

Sinds de invoering van de wet gebruik Friese taal op 1 januari 2014, is het mogelijk om in de provincie Fryslân zowel Fries als Nederlands te spreken in de rechtszaal. Maar hoe staat het er eigenlijk voor met de passieve taalbeheersing van de medewerkers van de rechterlijke instanties? Op deze vraag willen provincie Fryslân, de rechtbank Noord-Nederland, het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden en het OM antwoord hebben. In dit rapport wordt het onderzoek omschreven waarin het passieve beheersingsniveau van de Friese taal van de medewerkers van de rechterlijke instanties is onderzocht.

Aangezien er nog nooit een onderzoek is gedaan naar de passieve taalbeheersing onder de medewerkers van de rechterlijke instanties, zal dit onderzoek een nulmeting zijn. Omdat er nog niet eerder een onderzoek verricht is, is er geen idee hoe goed medewerkers de Friese taal kunnen verstaan. De aanleiding van dit onderzoek is dan ook om inzicht te verkrijgen over de mate van het gebruik en de beheersing van de Friese taal onder de medewerkers van de rechterlijke instanties.

De aanleiding van het onderzoek sluit aan bij het doel van het onderzoek. Sinds de inwoners van de provincie Fryslân Fries mogen spreken bij de rechterlijke instanties is het belangrijk om zicht te hebben op wat het Friese beheersing niveau van de medewerkers is. Dit inzicht verkrijgen is dan ook het doel van het onderzoek. Het onderzoeksdoel draagt bij aan de algemene doelen van Provincie Fryslân, in dit geval gaat het bevorderen van de Friese taal en cultuur.

In opdracht van Provincie Fryslân is uitgezocht wat de passieve taalbeheersing is van de Friese taal onder medewerkers van rechterlijke instanties. De Friese taal is de tweede officiële taal in de provincie en mede daarom heeft men het recht om Fries te spreken tijdens zittingen. Het is belangrijk om erachter te komen of de Friese taal voldoende wordt gefaciliteerd in de rechtspraak. Daarom is het goed om te weten of deze taal ook wordt verstaan door de medewerkers.

In dit onderzoek staat de vraag: *Wat is de passieve taalbeheersing van de Friese taal onder de medewerkers van rechterlijke instanties?* centraal.

In het eerste hoofdstuk wordt het theoretisch kader besproken. Hierin staan de begrippen die in dit onderzoek worden gebruikt afgebakend. In het volgende hoofdstuk wordt de methode besproken. Hier worden de kwantitatieve en kwalitatieve methode besproken. In het hoofdstuk resultaten worden de resultaten die uit de enquête en interviews zijn gekomen geanalyseerd. Tot slot zal er een conclusie gegeven worden. Na de conclusie komt de discussie, hier worden de knelpunten beschreven en wordt verteld wat er goed ging tijdens het onderzoek.

Theoretisch Kader

In het theoretisch kader komen alle relevante begrippen en de bijbehorende definities aan bod om de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek te verhogen is het belangrijk om begrippen goed af te bakenen (N. Verhoeven, 2018). De definities die achter de onderstaande begrippen staan worden aangehouden in het onderzoek.

- Friese taal: de Friese taal is de taal die in de provincie Fryslân gesproken wordt.
- Passieve taalbeheersing: onder passieve taalbeheersing wordt het verstaan van een taal verstaan.
- Medewerkers rechterlijke instanties: wanneer er in dit onderzoek over de medewerkers van de rechterlijke instanties wordt gesproken, gaat het om de rechters/raadsheren en de griffiers.
- Rechterlijke instanties: wanneer er in dit onderzoek over rechterlijke instanties wordt gesproken, dan gaat het om de rechtbank Noord-Nederland en het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden.
- Behoefte: behoefte is iets wat je nodig hebt om te kunnen functioneren in je dagelijks leven.
- Mate van taalbeheersing: hoe goed kan de medewerker de Friese taal verstaan op een schaal van 1 tot 10.
- Mate van gebruik: hoe vaak een medewerker mondeling contact heeft met een Friessprekende rechtszoekenden tijdens een zitting.

Methode

In de methode wordt zowel de kwantitatieve- als de kwalitatieve methode die in het onderzoek is gebruikt beschreven. In de methode staat de manier omschreven waarop het onderzoek is uitgevoerd.

Kwantitatieve methode

In deze paragraaf wordt de kwantitatieve methode omschreven die in dit onderzoek is gebruikt. Het ontwerp van het onderzoek, de deelnemers van het onderzoek, de operationalisatie en de analyseprocedure zullen hierbij aan bod komen. De volledige uitwerking van het analyseproces in JASP is te vinden in bijlage 1.

Ontwerp van het onderzoek

Om antwoord te krijgen op de hoofdvraag is er een enquêteonderzoek uitgevoerd. Een enquête wordt ingezet om numerieke gegevens te verzamelen over meningen, houdingen en kennis van een bepaalde groep personen (N. Verhoeven, P. 118). Omdat er nog niks bekend is over de passieve taalbeheersing van de medewerkers van de rechterlijke instanties is er sprake van een nulmeting. Doormiddel van deze nulmeting wordt de huidige situatie in kaart gebracht.

Doormiddel van een digitale enquête is aan de medewerkers van de rechterlijke instanties gevraagd in hoeverre ze de passieve Friese taal beheersen en gebruiken. Hierbij moet vermeld worden dat het gaat om een vorm van ‘self-report’. Met andere woorden: respondenten geven zelf aan hoe ze hun niveau inschatten. Respondenten konden op een schaal van 1-10 inschatten hoe goed zij de mondelinge Friese taal denken te beheersen. De volgende schaal is gebruikt: 1= slecht, 2= ruim onvoldoende, 3= onvoldoende 4= gebrekkig, 5= matig, 6= voldoende, 7= ruim voldoende, 8= goed, 9= heel goed en 10= uitstekend.

Een voordeel van een enquêteonderzoek is dat het gemakkelijk uit te zetten is. Vooral wanneer de enquête een digitale vorm heeft. De digitaal verzonden gegevens worden namelijk direct in een database geplaatst. Bovendien kan er op basis van de dataset een goede kwantitatieve analyse worden uitgevoerd. Sinds een enquêteonderzoek een gestructureerde dataverzamelingsmethode is, is er geen ruimte voor flexibiliteit. Een nadeel van een enquêteonderzoek is dat de context waarbinnen de respondenten antwoord geven, altijd onbekend blijft (N. Verhoeven, P. 118). Om hier toch achter te komen is er in dit onderzoek voor gekozen om aanvullende interviews af te nemen.

Er is voor gekozen om een enquêteonderzoek uit te voeren omdat op basis van de dataset die wordt gevormd door de antwoorden een goede kwantitatieve analyse kan worden uitgevoerd.

Deelnemers van het onderzoek:

Het enquêteonderzoek is alleen door de medewerkers van de rechtbank en het gerechtshof ingevuld. De medewerkers van deze instanties zijn dan ook de doelgroep van het onderzoek. In dit onderzoek zullen dus alleen uitspraken gedaan worden over deze twee instanties en dus niet over het OM.

Omdat niet alle medewerkers te bereiken zijn, is er gebruik gemaakt van een steekproef. Een steekproef is een willekeurige selectie medewerkers. In dit onderzoek zijn de medewerkers die de enquête hebben ingevuld onderdeel van de steekproef. In totaal zijn er 756 medewerkers werkzaam bij de rechterlijke instanties. Dit betekent dat de steekproefomvang 255 respondenten bedraagt. De enquête is ingevuld door 295 medewerkers wat betekent dat de steekproefomvang is behaald.

Operationalisatie:

Aan de hand van onderstaande deelvragen zijn de enquêtevragen opgesteld in overleg met Provincie Fryslân, de rechtbank Noord-Nederland, het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden en het OM. In totaal zijn er elf enquêtevragen gesteld. De enquêtevragen zijn terug te vinden in bijlage 2.

1. Wat is de definitie van passieve taalbeheersing?
2. Hoe wordt het begrip taalbeheersing gemeten?
3. Wat vinden medewerkers van rechterlijke instanties van hun eigen passieve taalbeheersing?
4. Is er een verschil tussen de functie en de mate van taalbeheersing?
5. Is er een verschil tussen leeftijd en de mate van taalbeheersing?
6. Is er een verschil tussen geslacht en de mate van taalbeheersing?
7. Is er een verschil tussen locatie en de mate van taalbeheersing?
8. Is er een verschil tussen de moedertaal en de mate van taalbeheersing?
9. Is er bij de medewerkers behoefte aan een Friese taalcursus?

Analyseprocedure

De analysetool waar in dit onderzoek gebruik van is gemaakt is Jeffrey's Amazing Statistics Program (JASP). JASP is een open-sourceprogramma voor statistische analyse. JASP is een gratis platformonafhankelijk softwareprogramma met een geavanceerde grafische gebruikersinterface.

Er is gebruik gemaakt van een bivariate beschrijvende analyse. Deze analyse geeft een beschrijving van twee variabelen tegelijk. Het kan voorkomen dat er een te kleine groep respondenten is in het onderzoek waardoor gegevens moeilijk te analyseren zijn, laat staan dat er betrouwbare conclusies op kunnen worden gebaseerd. Dit is in

het geval van de variabele “locatie” zo. De groep “Zwolle” is tijdens het onderzoek verwijderd uit de vragen die onderzoek doen naar verbanden betreffende de locatie.

Nadat de enquête is ingevuld, zijn de gegevens van Google Forms in een Excel bestand gezet. Vanuit Excel is het bestand opgeslagen en in JASP geëxporteerd. Het stappenplan dat dan wordt gevolgd ziet er als volgt uit:

1. Vragenlijsten invoeren
2. Eigenschappen aan variabelen toekennen
3. Codeboek controleren
4. Hypothesen of verwachtingen
5. Analyseren

Tijdens het analyseren van de gegevens zal er gebruik worden gemaakt van een 95% betrouwbaarheidsinterval. Een betrouwbaarheidsinterval is een interval, bepaald met steekproefgegevens, dat met een zekere kans de populatieparameter omvat. 5% toeval is in het onderzoek acceptabel.

In dit rapport wordt er gebruik gemaakt van de p-waarde onder de 5.0. Wanneer de p-waarde onder de 5.0 is, is het significant. Als een resultaat significant is, betekent dit dat het onwaarschijnlijk is dat het alleen door toeval of willekeurige factoren kan worden verklaard.

Kwalitatieve methode:

In deze paragraaf wordt de kwalitatieve methode omschreven die in dit onderzoek is gebruikt. Het ontwerp van het onderzoek, de deelnemers van het onderzoek, de operationalisatie en de analyseprocedure zullen hierbij aan bod komen.

Ontwerp van het onderzoek

Met behulp van kwalitatief onderzoek kun je inzicht krijgen in de beleving van respondenten. In dit kwalitatief onderzoek is gekozen voor een interview. Het interview is een vraaggesprek waarin de beleving van de geïnterviewde voorop staat, met als doel informatie te verzamelen over de taalbeheersing van de medewerkers van de rechterlijke instanties (N. Verhoeven, 2018). In dit onderzoek vult het kwalitatieve onderzoek het kwantitatieve onderzoek aan.

Deelnemers van het onderzoek

De interviews zijn alleen afgenomen door medewerkers van de rechtbank. Hierdoor is de doelgroep van het kwalitatieve onderzoek rechters/raadsheren. Er zijn in totaal twee medewerkers geïnterviewd. Beide zijn ze werkzaam bij Rechtbank Noord-Nederland op locatie Leeuwarden.

Operationalisatie

In overleg met Provincie Fryslân, Rechtbank Noord-Nederland en het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden is er besloten om aanvullende interviews af te nemen met werknemers van de rechterlijke instanties. De interviewvragen staan in bijlage 3.

De interviews worden getypeerd als een diepte-interviews. In deze gesprekken is er één hoofdvraag en zijn er enkele onderwerpen. Omdat er met het interview gevoelige onderwerpen worden aangesneden is er niet vastgehouden aan een vastgestelde vragenlijst, maar is er een topiclijst gemaakt. De topiclijst bevat de volgende onderwerpen:

- Taalbeheersing van de medewerker van de rechterlijke instantie: een inschatting van de medewerker over zijn/ haar eigen passieve Friese taalbeheersing
- Behoefte aan een Friese taalcursus: Is er behoefte aan een Friese taalcursus. Heeft de medewerker een Friese taalcursus gevolgd, en wat vond hij/zij van de taalcursus
- Friessprekende rechtszoekende: Waar loopt de medewerker tegenaan bij de passieve taalbeheersing
- Gebruik van een Friese tolk: Heeft de medewerker ervaring met bijstand van en tolk? Wat vindt de medeweker van de bijstand van een Friese tolk

Analyseprocedure of -plan

Er zullen vijf stappen gezet worden om gegevens kwalitatief te analyseren (N. Verhoeven, 2018).

Stap 1: Verkennen

Stap 2: Coderen

Stap 3: Thematiseren

Stap 4: Verfijnen

Stap 5: Vaststellen en structureren

Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het kwantitatieve- en het kwalitatieve onderzoek besproken. De volledige resultaten zijn te vinden in de bijlage.

Kwantitatief onderzoek

Beheersing Friese taal

Uit de enquête blijkt dat een ruime meerderheid van de medewerkers van de rechterlijke instanties de Friese taal voldoende tot uitstekend kan verstaan (67,2%). Een kwart van de medewerkers geeft zelfs aan de Friese taal uitstekend te kunnen verstaan. Het aandeel dat aangeeft de Friese taal slecht tot matig te kunnen verstaan bedraagt 32,8%. Het gemiddelde cijfer dat de medewerkers zichzelf geven is een 6,7. Voor alle antwoorden op de enquêtevraag “Hoe goed vindt u dat u Fries kan verstaan op een schaal van 0-10?”, zie grafiek 1.

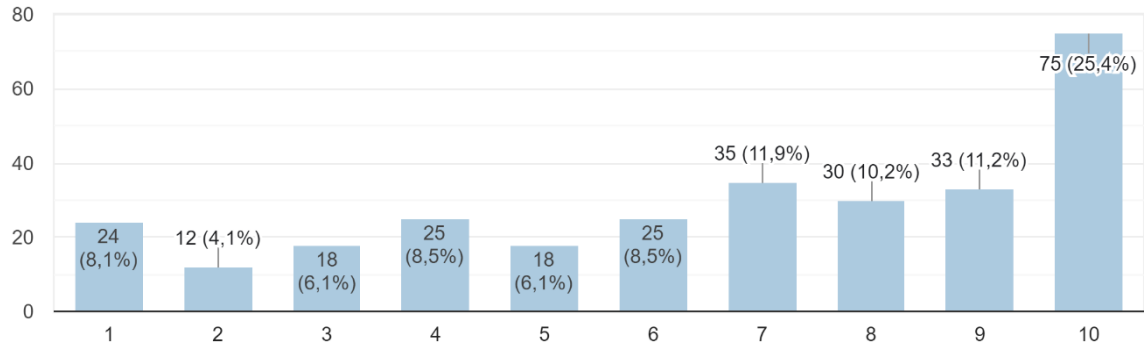

Grafiek 1

Medewerkers met Fries als moedertaal kunnen het Fries significant beter verstaan dan de medewerkers met Nederlands als moedertaal. De medewerkers met Fries als moedertaal geven zichzelf gemiddeld een cijfer van 9,9. De medewerkers met Nederlands als moedertaal geven zichzelf gemiddeld een cijfer van 5,9. Wat opvalt is dat de medewerkers met een Friese moedertaal zich met een minimaal cijfer van een 8,0 beoordelen en een maximaal cijfer van een 10,0. De medewerkers met Nederlands als moedertaal beoordelen zich met een minimaal cijfer van een 1,0 en een maximaal cijfer van een 10,0. Wat benoemd moet worden is dat er meer medewerkers met Nederlands als moedertaal de enquête hebben ingevuld dan medewerkers met Fries als moedertaal.

Er zijn geen significante verschillen geconstateerd tussen de leeftijdsgroepen en de mate van de taalbeheersing. Zie tabel 1 voor de gemiddelde scores van de leeftijdsgroepen. Ook zijn er geen significante verschillen geconstateerd tussen geslacht en de mate van taalbeheersing. Het gemiddelde cijfer dat de vrouwelijke medewerkers zichzelf geven is een 6,8. De mannelijke medewerkers geven zichzelf een gemiddeld cijfer van een 6,6.

Tabel 1

Leeftijd	**Gemiddelde (1-10)**
18-29 jaar	7,0
30-49 jaar	6,6
50-64 jaar	6,5
65 jaar en ouder	7,7

Locatie en de Friese taal

Er kan geconstateerd worden dat er significante verschillen zijn tussen de locatie-, en de hoeveelheid mondeling contact medewerkers hebben met Friessprekende rechtszoekenden tijdens een zitting. Op de locatie Leeuwarden wordt er veel vaker gebruik gemaakt van de mondelinge Friese taal dan op de andere locaties. Op locatie Leeuwarden hebben 50 medewerkers aangegeven soms tot vaak mondeling contact te hebben met Friessprekende rechtszoekenden. Dit is veel vaker in vergelijking met de locaties Assen en Arnhem. Op zowel de locatie Assen als de locatie Arnhem geven nul medewerkers aan soms tot vaak mondeling contact te hebben met Friessprekende rechtszoekenden. Op de locatie Groningen geven 10 medewerkers aan soms contact te hebben met Friessprekende rechtszoekenden.

Daarnaast is er een significant verschil tussen locatie en de mate van taalbeheersing. Op de locatie Leeuwarden geven de medewerkers zichzelf een gemiddeld cijfer van een 8,1. Dit is een stuk hoger dan de locatie Arnhem, waar de medewerkers zichzelf een gemiddeld cijfer van een 3,5 geven. In tabel 2 zijn de gemiddelden van de mate van passieve taalbeheersing per locatie te vinden.

Tabel 2

Locatie	**Gemiddelde (1-10)**
Assen	5,8
Groningen	6,5
Leeuwarden	8,1
Arnhem	3,5

Functie en de Friese taal

Er is een significant verschil tussen functie en de hoeveelheid mondeling contact die medewerkers hebben met Friessprekende rechtszoekenden. Er kan geconstateerd worden dat griffiers minder vaak mondeling contact hebben met Friessprekende rechtszoekenden dan rechters/raadsheren. Zo geven 148 griffiers aan nooit tot zelden contact te hebben met Friessprekende rechtszoekenden. Dit is meer in vergelijking met de 87 rechters die ook aangeven nooit tot zelden contact te hebben met Friessprekende rechtszoekende. In tabel 3 zijn de gegeven antwoorden weergeven.

Tabel 3

Functie	Hoe vaak per jaar mondeling contact	Aantal antwoorden
Griffier	Nooit	96
	Zelden	52
	Soms	24
	Vaak	4
Rechter/Raadsheer	Nooit	55
	Zelden	32
	Soms	21
	Vaak	11

Kwalitatief onderzoek

In deze paragraaf worden kort de resultaten van het kwalitatieve onderzoek beschreven. Voor de transcripten van de interviews wordt verwezen naar de bijlagen 4 & 5.

Beide respondenten stipten enkele punten aan betreffende een Friese zitting. Beide medewerkers merken dat de gedaagden vaak niet in de gaten hebben dat ze Fries mogen spreken in de rechtszaal. Ook merken beide respondenten dat wanneer er tegen een Friese gedaagde in het Nederlands terug wordt gesproken, dat de gedaagde dan ook overschakelt naar het Nederlands. Volgens beide is het niet nodig om over te schakelen naar het Nederlands, maar kan de gedaagde gewoon in het Fries blijven spreken. Respondent 2 benoemt ook dat zij van collega's onderling hoort dat dit bij hen ook gebeurt.

Beide respondenten liepen tegen verbeterpunten aan tijdens een Friese zitting die in hun ogen beter kunnen. Respondent 2 gaf bijvoorbeeld aan dat ze merkt dat rechters/raadsheren van andere locaties die op de locatie Leeuwarden zitting doen niet altijd het Fries verstaan. Dit is volgens de respondent zorgelijk omdat iedereen die zitting doet in Leeuwarden gewoon het Fries moet kunnen verstaan. Respondent 1 benoemt dat als een Friese gedaagde te snel spreekt niet alles te verstaan is. Wanneer dit voorkomt benoemt de respondent dit wel zodat er geen missvattingen ontstaan.

Beide respondenten merken dat er tussen collega's onderling Fries gesproken wordt. Als het om de cursus Fries gaat die vanuit de rechtbank en het gerechtshof aangeboden wordt, geven beide respondenten aan deze niet gevolgd te hebben. Respondent 2 had hier geen behoefte aan gezien de moedertaal Fries is. Deze respondent geeft aan dat wanneer een collega een Friese taalcursus volgt, de respondent bewust Fries spreekt tegen de collega. Zo kan, volgens de respondent, de cursusvolgende collega de Friese taal beter beoefenen. Respondent 1 gaf aan al eens een cursus Fries gevolgd te hebben die niet door de rechtbank werd aangeboden. De reden dat de respondent niet de cursus van de rechterlijke instanties heeft gevolgd is omdat deze cursus onder werktijd is. De respondent geeft aan dat dit niet handig is in verband met zittingen.

Conclusie

In dit hoofdstuk wordt de conclusie van het onderzoek gegeven. Er zal antwoord worden gegeven op de hoofdvraag:

Wat is de taalbeheersing van de Friese taal onder medewerkers van rechterlijke instanties?

Dit onderzoek is uitgevoerd naar aanleiding van een vraag die bij zowel provincie Fryslân als de rechtbank Noord-Nederland, het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden en het OM speelde. Deze vraag luidt als volgt: “Hoe staat het eigenlijk met het Fries in het rechtsverkeer?”. Bovengenoemde instanties willen inzicht krijgen in het gebruik en de beheersing van de passieve Friese taal van de medewerkers bij de rechterlijke instanties waarin de inwoners van Fryslân hun recht kunnen halen. Omdat er nog niet eerder een onderzoek naar de Friese taalbeheersing onder medewerkers van de rechterlijke instanties is geweest, was het niet duidelijk of medewerkers de Friese taal goed kunnen verstaan. In dit onderzoek is er behalve naar de taalbeheersing onder de medewerkers ook gekeken of er verschillen zijn tussen locatie, geslacht, functie en leeftijd.

Het belangrijkste onderdeel van het onderzoek is hoe goed de medewerkers de passieve Friese taal beheersen. Er kan geconcludeerd worden dat een ruime meerderheid van de medewerkers van de rechterlijke instanties de Friese taal voldoende tot uitstekend kan verstaan. De medewerkers van de rechterlijke instanties geven zichzelf een gemiddelde van 6,7.

Wat uit de analyse naar voren komt is dat de medewerkers met Fries als moedertaal het Fries significant beter kunnen verstaan dan de medewerkers met Nederlands als moedertaal. Medewerkers met Fries als moedertaal geven zichzelf gemiddeld een hoger cijfer dan medewerkers met Nederlands als moedertaal. Wat wel benoemd moet worden is dat er meer medewerkers met een Nederlandse moedertaal de enquête hebben ingevuld dan medewerkers met een Friese moedertaal.

Wat ook bleek uit de analyse is dat er significante verschillen zijn tussen de locatie en de hoeveelheid mondeling contact medewerkers hebben met Friessprekende rechtszoekenden tijdens een zitting. Het is duidelijk dat op de locatie Leeuwarden veel vaker gebruik wordt gemaakt van de mondelinge Friese taal. Daarnaast is er een significant verschil tussen locatie en de mate van taalbeheersing. Op de locatie Leeuwarden geven medewerkers zichzelf gemiddeld een hoger cijfer dan andere locaties. Er valt dus te concluderen dat op de locatie waar het meeste van het Fries gebruik wordt gemaakt, medewerkers zichzelf een hoger cijfer geven dan op andere locaties.

Tot slot is er een significant verschil tussen functie en de hoeveelheid mondeling contact medewerkers hebben met Friessprekende rechtszoekenden. Uit onderzoek kan er geconcludeerd worden dat griffiers minder vaak mondeling contact hebben met Friese rechtzoekenden dan rechters/raadsheren.

Discussie

In dit hoofdstuk worden de kanttekeningen van het onderzoek benoemd. Ook worden zowel de knelpunten als de punten die goed gingen benoemd.

Kanttekeningen

In de onderzochte rechterlijke instanties is niet eerder onderzoek gedaan naar de passieve taalbeheersing van de medewerkers. Hierdoor is het niet mogelijk om relevante literatuur te koppelen aan dit onderzoek.

De vraag naar meer inzicht naar de taalbeheersing van de medewerkers van de rechterlijke instanties komt voort uit het OM, de rechtbank Noord- Nederland, het gerechtshof Arnhem- Leeuwarden en provincie Fryslân. Het OM heeft echter geen medewerking verleent aan het uitzetten van de enquête van het onderzoek, waardoor er geen uitspraken gedaan worden over de medewerkers van het OM. Dit is jammer aangezien in het interview met respondent 2 naar voren kwam dat de respondent merkt dat de Officieren van Justitie meestal de Friese taal niet kunnen verstaan. Dit hebben wij nu helaas niet kunnen onderzoeken.

Bij de enquêtevraag 'Op welke locatie bent u voornamelijk werkzaam?' zijn er niet genoeg antwoorden verzameld in de groep Zwolle voor de analyse. Hierdoor is de groep Zwolle weggelaten wanneer er onderzoek werd gedaan naar locatie. Deze groep is wel meegenomen bij het analyseren van de andere deelvragen.

Bij de enquêtevraag 'Wat is uw moedertaal' zijn er niet genoeg antwoorden verzameld voor twee groepen. Het gaat om de groepen: streektaal en buitenlandse taal. Hierdoor zijn deze beide groepen weggelaten bij de analyse naar de mate van taalbeheersing en moedertaal. Deze groepen zijn wel meegenomen bij het analyseren van de andere deelvragen.

Door meerdere afmeldingen van respondenten zijn er uiteindelijk twee interviews afgenomen onder de medewerkers van de rechterlijke instanties. Door dit lage aantal kunnen er geen conclusies getrokken worden over de gehele steekproefpopulatie, anders komt de validiteit van het onderzoek in het geding.

Wat ging goed

Voor het survey-onderzoek was een steekproefomvang van 255 respondenten gewenst. Met 295 respondenten is de enquête vaker ingevuld dan verwacht. Hierdoor wordt de betrouwbaarheid verhoogt en kan er een nauwkeurigere uitspraak gedaan worden.

Verder verliep de onderlinge communicatie tussen ons en de opdrachtgever goed. Er werd vlot en enthousiast gereageerd op mailberichten. Daarnaast was de mondelinge communicatie prettig. Wat ook te prijzen valt is de interesse en de bereidheid van de medewerkers van de rechterlijke instanties in ons onderzoek. Dit heeft een positieve bijdrage geleverd aan het onderzoek.

Wat kan beter

Aan het begin van het onderzoek hadden er betere afspraken gemaakt kunnen worden tussen de onderzoekers en de opdrachtgever. Tijdens het kennismakingsgesprek waren niet alle betrokken partijen aanwezig. Hierdoor duurde het langer voordat de definitieve afbakening van het project duidelijk was en moesten sommige reeds gemaakte afspraken gewijzigd worden. Hierdoor liep het onderzoek vertraging op.

Ook werd het door deze late afbakening pas laat duidelijk dat interviews konden bijdragen aan de volledigheid van het onderzoek. Dit is de voornaamste reden dat er twee interviews zijn afgenomen. Wegens een krappe tijdsplanning is er geen rekening meer gehouden met eventuele afmeldingen van interviews waardoor er uiteindelijk minder medewerkers geïnterviewd konden worden. Voor een volgend onderzoek is het dus raadzaam om de interviews eerder in te plannen zodat bij afmelding nog voldoende tijd is voor een nieuwe afspraak.

Literatuurlijst

Verhoeven, N. (2018). *Wat is onderzoek?* (6de editie). Boom Lemma.

Scribbr. (2021, 20 oktober). *Wat zijn een nulhypothese en alternatieve hypothese?* Geraadpleegd op 25 mei 2022, van https://www.scribbr.nl/veel-gestelde-vragen/wat-zijn-een-nulhypothese-en-alternatieve-hypothese/

Bijlagen onderzoek Frysk in de rjochtseal

Lois van der Leest
Kyra Rottiné
Justine van der Wal

17-06-2022

Inhoud

Bijlage 1 uitwerkingen JASP 3
Bijlage 2 enquête vragen 9
Bijlage 3 interviewvragenlijst 11
Bijlage 4 interview respondent 1 12
Bijlage 5 interview respondent 2 14

Bijlage 1 uitwerkingen JASP

Aantekeningen vooraf:

- De gegevens die zijn gebruikt in het onderzoek zijn geel gemarkeerd.
- Wanneer er H0 achter een vraag staat spreken we over een nulhypothese (H0) voorspelt altijd dat er geen effect, geen relatie tussen variabelen of geen verschil tussen groepen bestaat.
- Wanneer er Ha achter een vraag staat spreken we over een alternatieve hypothese (Ha) geeft je belangrijkste voorspelling van een effect, een relatie tussen variabelen of een verschil tussen groepen weer (Scribbr, 2021)
- MEAN betekent gemiddelde.
- Frequency drukt uit hoe vaak een antwoord voorkomt.
- Met de P is bepaald of een steekproefuitkomst statistisch significant is. Een steekproefuitkomst vinden wij pas significant als de P lager is dan 5. Het getal wat onder de P vermeldt staat moet altijd nog met twee punten worden verschoven (bijvoorbeeld: 0,023 wordt 2,3).

1.Is er een verschil tussen functie en de mate van taalbeheersing?: er is geen verschil tussen de functie en de mate van taalbeheersing. **(H0)**

Independent Samples T-Test

						95% CI for Mean Difference	
	t	df	p	Mean Difference	SE Difference	Lower	Upper
Hoe goed vindt u dat u Fries kan verstaan op een schaal van 1-10?	0.092	293	0.927	0.032	0.352	-0.661	0.726

Note. Student's t-test.

Descriptives

Group Descriptives

	Group	N	Mean	SD	SE
Hoe goed vindt u dat u Fries kan verstaan op een schaal van 1-10?	Griffier	176	6.705	3.062	0.231
	Rechter/raadsheer	119	6.672	2.826	0.259

2. Is er een verschil tussen functie en de mate van gebruik Friese taal?: er is wel een significant verschil tussen functie en mate van gebruik Friese taal. De rechter heeft vaker te maken met de Friese taal dan de Griffier. **(HA)**

Independent Samples T-Test

Independent Samples T-Test

	W	df	p
Hoe vaak (per jaar) heeft u mondeling contact met Friessprekende rechtszoekenden tijdens een zitting?	9126.000		0.041

Note. Mann-Whitney U test.

Frequency Tables

Frequencies for Hoe vaak (per jaar) heeft u mondeling contact met Friessprekende rechtszoekenden tijdens een zitting?

Wat is uw functie in de rechterlijke instantie?	Hoe vaak (per jaar) heeft u mondeling contact met Friessprekende rechtszoekenden tijdens een zitting?	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Griffier	Nooit	96	54.545	54.545	54.545
	Zelden	52	29.545	29.545	84.091
	Soms	24	13.636	13.636	97.727
	Vaak	4	2.273	2.273	100.000
	Missing	0	0.000		
	Total	176	100.000		
Rechter/raadsheer	Nooit	55	46.218	46.218	46.218
	Zelden	32	26.891	26.891	73.109
	Soms	21	17.647	17.647	90.756
	Vaak	11	9.244	9.244	100.000
	Missing	0	0.000		
	Total	119	100.000		

3.Is er een verschil tussen leeftijd en de mate van taalbeheersing?: er is geen significant verschil tussen leeftijd en mate van taalbeheersing. **(Ho)**

ANOVA - Hoe goed vindt u dat u Fries kan verstaan op een schaal van 1-10?

Cases	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p
Wat is uw leeftijd?	18.099	3	6.033	0.684	0.562
Residuals	2564.830	291	8.814		

Note. Type III Sum of Squares

Descriptive Statistics

	Hoe goed vindt u dat u Fries kan verstaan op een schaal van 1-10?	
	Man	Vrouw
Valid	101	194
Missing	0	0
Mean	6.574	6.753
Std. Deviation	2.930	2.987

Descriptive Statistics

	Hoe goed vindt u dat u Fries kan verstaan op een schaal van 1-10?	
	Man	**Vrouw**
Minimum	1.000	1.000
Maximum	10.000	10.000

5.Is er een verschil tussen locatie en de mate van gebruik Friese taal?: Ja er is een significant verschil tussen locatie en de mate van gebruik Friese taal. Op de locatie Leeuwarden wordt er veel vaker gebruik gemaakt van de Friese taal dan op andere locaties. **(Ha)**

Kruskal-Wallis Test

Kruskal-Wallis Test

Factor	Statistic	df	p
Op welke locatie bent u voornamelijk werkzaam?	82.092	3	< .001

Descriptive Statistics

	Hoe vaak (per jaar) heeft u mondeling contact met Friessprekende rechtszoekenden tijdens een zitting?			
	Assen	**Groningen**	**Leeuwarden**	**Arnhem**
Valid	28	100	125	41
Missing	0	0	0	0
Mean	1.321	1.450	2.280	1.122
Std. Deviation	0.476	0.672	0.964	0.331
Minimum	1.000	1.000	1.000	1.000
Maximum	2.000	3.000	4.000	2.000

Frequencies for Hoe vaak (per jaar) heeft u mondeling contact met Friessprekende rechtszoekenden tijdens een zitting?

Op welke locatie bent u voornamelijk werkzaam?	Hoe vaak (per jaar) heeft u mondeling contact met Friessprekende rechtszoekenden tijdens een zitting?	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Assen	Nooit	19	67.857	67.857	67.857
	Zelden	9	32.143	32.143	100.000
	Soms	0	0.000	0.000	100.000
	Vaak	0	0.000	0.000	100.000
	Missing	0	0.000		

Descriptive Statistics

	Hoe vaak (per jaar) heeft u mondeling contact met Friessprekende rechtszoekenden tijdens een zitting?				
	Assen	**Groningen**	**Leeuwarden**	**Arnhem**	
	Total	28	100.000		
Groningen	Nooit	65	65.000	65.000	65.000
	Zelden	25	25.000	25.000	90.000
	Soms	10	10.000	10.000	100.000
	Vaak	0	0.000	0.000	100.000
	Missing	0	0.000		
	Total	100	100.000		
Leeuwarden	Nooit	30	24.000	24.000	24.000
	Zelden	45	36.000	36.000	60.000
	Soms	35	28.000	28.000	88.000
	Vaak	15	12.000	12.000	100.000
	Missing	0	0.000		
	Total	125	100.000		
Arnhem	Nooit	36	87.805	87.805	87.805
	Zelden	5	12.195	12.195	100.000
	Soms	0	0.000	0.000	100.000
	Vaak	0	0.000	0.000	100.000
	Missing	0	0.000		
	Total	41	100.000		

6.Is er een verschil tussen locatie en de mate van taalbeheersing?: Ja er is een significant verschil tussen locatie en de mate van taalbeheersing. Op de locatie Leeuwarden geeft men zichzelf gemiddeld een 8.06. Dit is hoger in vergelijking met de andere locaties. Locatie Groningen scoort gemiddeld een 6.5. Locatie Assen scoort gemiddeld een 5.85. Locatie Arnhem scoort het laagst met een 3.53. **(Ha)**

ANOVA - Hoe goed vindt u dat u Fries kan verstaan op een schaal van 1-10?

Cases	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p
Op welke locatie bent u voornamelijk werkzaam?	666.722	3	222.241	33.636	< .001
Residuals	1916.112	290	6.607		

Note. Type III Sum of Squares

Descriptives

Descriptives - Hoe goed vindt u dat u Fries kan verstaan op een schaal van 1-10?

Op welke locatie bent u voornamelijk werkzaam?	Mean	SD	N
Arnhem	3.537	2.481	41
Assen	5.857	3.274	28
Groningen	6.500	2.740	100
Leeuwarden	8.064	2.267	125

Assumption Checks

Test for Equality of Variances (Levene's)

F	df1	df2	p
5.077	3.000	290.000	0.002

Post Hoc Tests

Er is een significant verschil tussen alle locaties behalve assen-groningen.

Games-Howell

Games-Howell Post Hoc Comparisons - Op welke locatie bent u voornamelijk werkzaam?

Comparison	Mean Difference	SE	t	df	p tukey
Assen - Groningen	-0.643	0.677	-0.950	38.223	0.778
Assen - Leeuwarden	-2.207	0.651	-3.389	33.030	0.009
Assen - Arnhem	2.321	0.730	3.179	47.406	0.013
Groningen - Leeuwarden	-1.564	0.341	-4.589	191.356	< .001
Groningen - Arnhem	2.963	0.475	6.245	81.738	< .001
Leeuwarden - Arnhem	4.527	0.437	10.353	63.385	< .001

7.Is er een verschil tussen moedertaal en de mate van taalbeheersing?: Er is een significant verschil tussen moedertaal en de mate van taalbeheersing. De personen met een Friese moedertaal geven zichzelf een 9.87. De personen met een Nederlandse moedertaal geven zichzelf een 5.88. **(Ha)**

Independent Samples T-Test

Independent Samples T-Test

	t	df	p	Mean Difference	SE Difference	95% CI for Mean Difference	
						Lower	Upper
Hoe goed vindt u dat u Fries kan verstaan op een schaal van 1-10?	10.589	286	< .001 [a]	3.987	0.377	3.246	4.728

Assumption Checks

Test of Equality of Variances (Levene's)

	F	df	p
Hoe goed vindt u dat u Fries kan verstaan op een schaal van 1-10?	120.858	1	< .001

Descriptives

Group Descriptives

	Group	N	Mean	SD	SE
Hoe goed vindt u dat u Fries kan verstaan op een schaal van 1-10?	Fries	56	9.875	0.384	0.051
	Nederlands	232	5.888	2.808	0.184

Descriptive Statistics

	Hoe goed vindt u dat u Fries kan verstaan op een schaal van 1-10?	
	Fries	Nederlands
Valid	56	232
Missing	0	0
Mean	9.875	5.888
Std. Deviation	0.384	2.808
Minimum	8.000	1.000
Maximum	10.000	10.000

Gemiddelde cijfer die alle respondenten zichzelf geven is een 6.69. Dit is een relatief hoog cijfer.

Descriptive Statistics

	Hoe goed vindt u dat u Fries kan verstaan op een schaal van 1-10?
Valid	294
Missing	0
Mean	6.690
Std. Deviation	2.969
Minimum	1.000
Maximum	10.000

Bijlage 2 enquête vragen

1. Wat is u leeftijd? (18-29 jaar, 30-49 jaar, 50-64 jaar, 65 jaar en ouder) (ordinaal)

Door naar leeftijd te kijken kan er worden onderzocht of er significante verschillen zijn in leeftijdscategorie qua beheersing van de Friese taal. Ook kan er worden onderzocht of er bij bepaalde leeftijdscategorieën in andere mate behoefte is naar een taalcursus Fries. De significantie hiervan kan alleen worden onderzocht als de leeftijdsgroepen evenredig verdeeld zijn.

2. Wat is uw geslacht? (Man, vrouw, anders) (nominaal)

Door naar sekse te kijken kan er worden onderzocht of er significante verschillen zijn tussen sekse en de beheersing van de Friese taal. Ook kan er worden onderzocht of er bij de ene sekse in andere mate behoefte is naar een taalcursus Fries dan de andere. De significantie hiervan kan alleen worden onderzocht als de responsie van sekse op deze vraag evenredig verdeeld is.

3. Op welke locatie bent u voornamelijk werkzaam? (Rechtbank locaties: Assen, Leeuwarden, Groningen. Gerechtshof: Arnhem, Leeuwarden, Zwolle.) (Nominaal)

Door naar de verschillende locaties te kijken kan er worden onderzocht welke locaties het meest te maken hebben met de Friese taal.

4. Wat is uw functie in de rechterlijke instantie? (Griffier, rechter/ raadsheer en OVJ) (nominaal)

Door naar de functie van de medewerker te vragen kan er worden onderzocht of een bepaalde functie meer in aanraking komt met de Friese taal.

5. Wat is uw moedertaal? (Fries, Nederlands, Buitenlandse taal, streektaal) (nominaal)

Door te kijken naar de moedertaal van de medewerkers kan er worden onderzocht hoeveel medewerkers de Friese taal als moedertaal hebben. Ook wordt er onderzocht of er een verband is tussen de moedertaal en de locatie waar de medewerkers werkzaam zijn. Daarnaast kan er worden gekeken naar hoeveel anders sprekende medewerkers behoefte hebben aan een Friese taalcursus.

6. Hoe goed vindt u dat u Fries kan verstaan? (Cijfer 1-10) (schaal)

Bij deze vraag moet de medewerker zelf een inschatting maken van hun Friese taalbeheersing.

Aangezien het onderzoek gaat over de Friese taalbeheersing onder de medewerkers van de rechterlijke instanties, zal dit één van de belangrijkste vragen in de enquête zijn.

7. Hoe vaak (per jaar) heeft u mondeling/schriftelijk contact met Friessprekende rechtszoekenden tijdens een zitting? (Nooit – zelden – soms – vaak – altijd) (ordinaal)

Door deze vraag te onderzoeken kan er inzicht worden gegeven in welke locatie het meeste in aanraking komen met de Friese taal. Deze vraag is een aanvulling op het gegeven antwoord bij vraag drie.

8. Hoe vaak kunt u, gemiddeld per jaar, het Fries niet verstaan tijdens een zitting? (Niks invullen als u bij de vorige vraag 'nooit' heeft ingevuld.) (0, 1, 2, 3, 4, >5) (schaal)

Bij deze vraag moet de medewerkers nogmaals een eigen inschatting maken over hun eigen taalbeheersing. Deze vraag zal inzicht geven in de taalbeheersing van de medewerkers. Zorgen dat deze vraag niet verplicht is.

9. Hoe belangrijk vindt u het dat er Fries kan worden in de rechtszaal? (Cijfer 1-10) (schaal)

10. Vindt u dat er meer moet worden gedaan om de Friese taal te bevorderen in de rechtspraak?

Denk bij bevorderen bijvoorbeeld aan meer Friese naambordjes, een Friese bode en een Friese website. (ja, nee, geen mening) (nominaal)

Door deze vraag mee te nemen in de enquête kan er gekeken worden of medewerkers het belangrijk vinden om de Friese taak te bevorderen in de rechtspraak.

11. Wist u dat er een taalcursus Fries wordt aangeboden door de Rechtbank Noord-Nederland en Het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden? (Ja, ik heb deze gevolgd, Ja ik heb deze niet gevolgd, Nee wist ik niet) (nominaal)

Door deze vraag mee te nemen in de enquête kan het duidelijk worden of er gebruik wordt gemaakt van de optie die rechtbank en het gerechtshof bieden om de Friese taal te bevorderen.

12. Zou u deze taalcursus Fries willen volgen? (ja of nee, geen mening) (nominaal)

Door deze vraag mee te nemen in de enquête wordt er onderzocht of er behoefte is aan een taalcursus Fries.

Bijlage 3 interviewvragenlijst

1. Bij welke organisatie en op welke locatie bent u werkzaam?

2. Wat is uw functie in de rechterlijke instanties?

2.a. Hoelang zit u in dit vak/ deze functie?

3. Wat is uw moedertaal?

4. Heeft u in uw werk veel te maken met mondelinge Friese communicatie?

4.a. Op welke momenten in een zitting is dit het meest voorkomend?

5. Waar loopt u tegen aan wanneer er een Friese zitting plaatsvindt?

5.a. Zo ja, zijn er dingen die volgens u beter kunnen?

6. Als u een Friese zitting bijwoont, komt het dan voor dat de rechtzoekende overschakelt van het Fries op het Nederlands?

6.a. Waar ligt dit volgens u aan?

7. Heeft u een Friese taalcursus gevolgd die aangeboden wordt door de rechtbank en het gerechtshof?

7.a. Zo ja, Wat vond u van de taalcursus?

7.b. Is er behoefte aan meer cursussen?

8. Heeft u wel eens meegemaakt dat er tijdens een zitting een Friese tolk werd ingezet?

8.a. Zo ja, kon u hierdoor de rechtszoekende beter begrijpen? (hoe ervaart u dit?)

Bijlage 4 interview respondent 1

Datum: 19-05-2022
Tijd: 09.30

1.Bij welke organisatie en op welke locatie bent u werkzaam?

Ik ben werkzaam bij Rechtbank Noord- Nederland, locatie Leeuwarden

2Wat is uw functie in de rechterlijke instanties?:

Mijn functie is Rechter bij familie en jeugdrecht.

2.a. Hoelang zit u in dit vak/ deze functie?

Deze specifieke functie doe ik sinds 2008. Maar ik ben al rechter sinds 2004.

3. Wat is uw moedertaal?

Zelf spreek ik geen Fries. Mijn moedertaal is Nederlands.

4. Heeft u in uw werk veel te maken met mondelinge Friese communicatie?

Af en toe moet ik Fries verstaan, vooral met collega's onderling. Ik merk dat de drempel om Fries tegen mij te spreken erg hoog is, omdat ik in het Nederlands terug antwoord. Ik denk dat wanneer mijn collega's Fries tegen mij zouden spreken dat ik het wel zou verstaan.

4.a. Op welke momenten in een zitting is dit het meest voorkomend?/ Heeft u wel eens in een zitting met de Friese taal te maken?

Ik heb wel eens mensen die Fries tegen mij spreken. Als ze gewoon Fries tegen mij blijven spreken, zonder dat ze schrikken dat ik niet terug in het Fries antwoord, dan zou ik dat wel kunnen verstaan. Ik heb zelf ook een cursus Fries gedaan, niet via de rechtbank maar privé. Dit heeft wel geholpen om woorden beter van elkaar te kunnen onderscheiden en ik heb daar ook meer Friese woorden geleerd.

5. Waar loopt u tegen aan wanneer er een Friese zitting plaatsvindt? Op welke momenten in de zitting heeft u dan het meest met de Friese taal te maken?

Op het moment dat de partijen zelf aan het woord komen, die zelf Fries spreken. Ik vind dat prima, maar geef wel aan dat ik zelf niet in het Fries kan antwoorden. Als ik het echt niet kan verstaan, geef ik dat ook aan.

5.a. Hoe wordt daarop gereageerd, als u dat aangeeft?

Soms gaan de partijen dan wel over in het Nederlands. Het remt het wel af denk ik, om in het Fries te spreken.

5.b. zijn er dingen waar u tegen aanloopt, als er een Friese zitting is?

Ja, als het te snel gaat of een bepaald accent is wat ik gewoon niet goed versta, moet ik dat wel gewoon zeggen. Het is belangrijk dat ik wel begrijp wat er gezegd wordt.

5.c. Zo ja, zijn er dingen die volgens u beter kunnen?

Het is beter als ik het wel versta. Ik zou er beter geschoold in kunnen zijn.

6. Als u een Friese zitting bijwoont, komt het dan voor dat de rechtzoekende overschakelt van het Fries op het Nederlands?

Ja komt zeker wel voor. Heel weinig partijen beginnen direct in het Fries. Bij familie en jeugd zittingen lopen emoties wel eens hoog op, en dan is het wel fijn om in het Fries te kunnen spreken. Dus dan gaan personen soms graag over in het Fries. Maar ook mensen die overtuigd zijn om Fries te mogen spreken, wat ook zo is natuurlijk, die spreken gewoon in het Fries. Dat vind ik helemaal prima. Dat is natuurlijk de hele bedoeling van het Fries dat een erkende taal is.

6.a. Waar ligt dit volgens u aan, dat iemand overschakelt in het Nederlands?

Ik denk dat dat kan liggen aan het feit dat er niet in het Fries wordt geantwoord. Of misschien denken mensen dat het zo hoort, om het in het Nederlands te doen. Het zou ook kunnen dat ze bang zijn dat ik ze niet begrijp. Maar dit alles denk ik, ik weet het niet zeker.

7. Heeft u een Friese taalcursus gevolgd die aangeboden wordt door de rechtbank en het gerechtshof?

Ik heb inderdaad wel een cursus gevolgd, maar niet bij de rechtbank. Dit komt omdat de cursus altijd onder werktijd is. Ik werk drie dagen in de week, en als zo'n cursus nou net op een zittingsdag is, dan kan ik er gewoon niet heen. Daarom heb ik een Friese cursus gevolgd in mijn privétijd. In Heerenveen, bij AFÛK.

7.a. Zo ja, Wat vond u van de taalcursus?

Ik vond het erg leuk, ik wil het alleen nog eens doen omdat ik toen m'n huiswerk niet goed gedaan heb en er niet alles uitgehaald heb.

7.b. Is er behoefte aan meer cursussen?

Ja, jammer dat het onder werktijd wordt georganiseerd. Ik denk als het na 17:00 zou zijn, dat dat beter uit zou komen, ook bij mijn collega's.

8. Heeft u wel eens meegemaakt dat er tijdens een zitting een Friese tolk werd ingezet?

Nee niet meegemaakt. Wat ik wel eens heb gehoord is dat er bij een zitting een Friese griffier moest komen. Er moest namelijk een Fries proces-verbaal worden opgemaakt. Er zijn een paar medewerkers die dat kunnen. Maar niet zoveel. Fries schrijven is ook erg lastig.

Bijlage 5 interview respondent 2

Datum: 24-05-2022
Tijd: 09.30

1.Bij welke organisatie en op welke locatie bent u werkzaam?

Ik ben werkzaam bij de rechtbank Noord-Nederland locatie Leeuwarden.

2. Wat is uw functie in de rechterlijke instanties?

Mijn functie is strafrechter, ik ben ook kinderrechter maar dan alleen in strafzaken.

2.a. Hoelang zit u in dit vak/ deze functie?

Sinds 2013 als strafrechter in deze rechtbank, daarvoor, in 1998, bestuursrechter in Assen.

3. Wat is uw moedertaal?:

Mijn “memmetaal” is Fries.

4. Heeft u in uw werk veel te maken met mondelinge Friese communicatie?

Onderling tussen collega’s wordt wel Fries gesproken. Ook met collega’s die de cursus Fries volgen wordt Fries gesproken om hun hiermee te helpen. Tijdens zittingen maak ik het regelmatig mee dat er Fries wordt gesproken. Het is ongeveer 1 keer per maand dat er een verdachte is die Fries wil spreken.

4.a. Op welke momenten in een zitting is dit het meest voorkomend?:

Dat wisselt een beetje. Er is één advocaat, Tjalling van der Goot, die van tevoren aangeeft dat een cliënt Fries wil spreken. Wat ook wel eens gebeurd is dat iemand die voorkomt gaat zitten en zegt “a goeie!”. Dan weet ik al genoeg en dan vraag ik of zij Friessprekend zijn. Het gebeurt ook wel eens dat ik in de loop van een zitting merk dat iemand moeite heeft met het spreken en dan vraag ik of het klopt of diegene Fries spreekt. Als ik de indruk heb dat het te maken heeft met de taal dan vraag ik dat en dan schakelen we over op het Fries.

5. Waar loopt u tegen aan wanneer er een Friese zitting plaatsvindt?:

Vaak is er een OvJ die het Fries niet passief beheerst of maar een klein beetje beheerst. Als ik van tevoren weet dat de verdachte Fries is en als ik denk dat de zitting ook in het Fries zal zijn dan vraag ik de OvJ of ze Fries spreken en of ze het kunnen verstaan. Vaak is dit niet het geval en dan ga ik zelf Nederlands spreken maar geef ik bij de verdachte wel duidelijk aan dat ik het Fries wel kan verstaan. Tijdens zo’n zitting ga ik samenvatten wat de verdachte heeft gezegd zodat ik weet dat de OvJ ook de belangrijkste dingen volgt.

5.a. Zo ja, zijn er dingen die volgens u beter kunnen?

De OvJ is dus een probleem omdat zij vaak geen Fries kunnen verstaan. Maar er zijn ook zittingen waar we te maken hebben met het CVOM. Dit zit in Utrecht en zij hebben mensen in dienst van over het hele land. De meesten die hier werken beheersen geen Fries. In deze zaken beheersen dus nog minder mensen Fries. Wat ik ook merk is dat er ook rechters van andere locaties hier zitting doen. Ik heb eens een andere collega horen zeggen “Fries moeten ze niet mee beginnen want dat versta ik niet”. Iedereen die hier zitting doet moet gewoon het Fries kunnen verstaan. Soms als een tussenoplossing ga ik dus Nederlands spreken zodat de OvJ het toch kan volgen en dat doe ik ook doormiddel van het samenvatten. De Fries die tegenover mij zit die schakelt dan toch snel weer over

in het Nederlands. Gelukkig komt het wel eens voor dat iedereen het wel kan spreken. Ik vind dat alle rechters, griffiers en officieren het Fries moet kunnen verstaan en dat is nu niet zo. Er is bij de rechtbank een zaaksverdelingsreglement. Zaken worden willekeurig verdeeld. Er is een uitzondering gemaakt voor Friese zaken. Veertien dagen voor de zitting moet er worden gemeld dat er een verzoek is om Fries te kunnen spreken, zodat ervoor kan worden gezorgd dat de rechter die de zaak behandelt een rechter is die Fries verstaat. Ik vind dat dit niet hoort, dit zorgt voor een drempel. Friessprekenden worden op deze manier ongelijk behandeld en dat is niet het uitgangspunt van de wet. Want het Fries is de tweede Rijkstaal. Stel: je stuurt geen verzoek om in het Fries te kunnen spreken, en er zit een rechter die het niet beheerst dan moet jouw zaak worden aangehouden. Dit betekent vaak dat het een halfjaar wordt uitgesteld. Die termijn van veertien dagen past ook niet bij de termijn van het oproepen van verdachten in het strafrecht. Als je voor de politierechter moet verschijnen kun je drie dagen van tevoren te horen krijgen dat je wordt opgeroepen en dan zijn die veertien dagen al voorbij. Voor de meervoudige strafkamer kun je nog tien dagen voor de zitting een uitnodiging krijgen om te verschijnen en dan zijn die veertien dagen ook al voorbij. Daarmee verdraagt zich niet dat je veertien dagen voor de zitting moet melden dat je Fries wilt spreken, want bij wijze van spreken weet je het nog niet.

6. Als u een Friese zitting bijwoont, komt het dan voor dat de rechtzoekende overschakelt

Je bedoelt van het Fries naar het Nederlands? Ik merk als ik zelf Fries spreek dat we vloeiend verder gaan in het Fries. Ik merk dat het verdachten meer moeite kost om in het Fries te blijven spreken als je in het Nederlands terug praat. Zelfs bij collega's merk ik het. Tegen collega's die de Friese taal prima kunnen verstaan maar niet spreken, merk ik dat rechtzoekende toch snel weer naar het Nederlands overschakelen. Dus je moet er wat meer moeite voor doen om de Fries te bevestigen dat ze in het Fries mogen blijven spreken.

6.a. Waar ligt dit volgens u aan?:

Bescheidenheid. Mensen denken de rechtbank een instituut is mensen waar ze tegen op moeten kijken. Ze zullen niet snel zelf zeggen dat ze Fries spreken. Maar vaak kunnen ze zich beter uitdrukken in het Fries en krijgen dan ook het gevoel dat wanneer ze verstaan worden dat er iemand zit die hun kan verstaan en hun ook begrijpt; dat ze worden gezien. Mensen denken dan: tegenover mij zit ook een Fries en dan voelen ze zich soms meer op hun gemak. Ik vind het heel waardvol en belangrijk.

7. Heeft u een Friese taalcursus gevolgd die aangeboden wordt door de rechtbank en het gerechtshof?:

Ik zelf niet, enkele collega's wel. Dit is omdat Fries mijn moedertaal is.

8. Heeft u wel eens meegemaakt dat er tijdens een zitting een Friese tolk werd ingezet?:

Nee dat heb ik zelf nog niet meegemaakt. Ik vind dat dat niet zou moeten als het is om de OvJ of rechter de zaak te laten volgen. Het kan zijn dat je met een deskundige te maken hebt die tijdens de zitting aanwezig is en die de taal niet machtig is. In zo'n geval zou het wel nuttig kunnen zijn. Ik vind afgezien van dergelijke situaties niet dat de inzet van een tolk een oplossing is. Het is een soort uiterst redmiddel.

9.Heeft u nog iets wat u kwijt wilt?: Wat ik verder nog graag wil opmerken is dat ik het bijzonder vind dat er een nulmeting wordt gedaan. Rechtzoekenden hebben er recht op om Fries te kunnen spreken en wij moeten het faciliteren; of er nu 10 of 100 mensen gebruik van maken, dat maakt niet uit. Je moet gewoon zorgen dat het kan. Wij moeten gewoon zorgen dat we het op orde hebben.

Frysk yn de Rjochtseal

In deze infographic staan resultaten van het verkennend onderzoek naar de passieve Friese taalbeheersing van de medewerkers van de rechterlijke instanties.

Aanleiding onderzoek

Hoe staat het er eigenlijk voor met de Friese passieve taalbeheersing van de medewerkers van de rechterlijke instanties? Om deze vraag te kunnen beantwoorden is er onderzoek uitgevoerd. De belangrijkste resultaten vindt je in deze infographic.

Het gemiddelde cijfer dat de medewerkers zichzelf geven is een:

6,7

Locatie Leeuwarden scoort gemiddeld het hoogst

Uitslagen op de vraag: hoe goed kunt u Fries verstaan?*

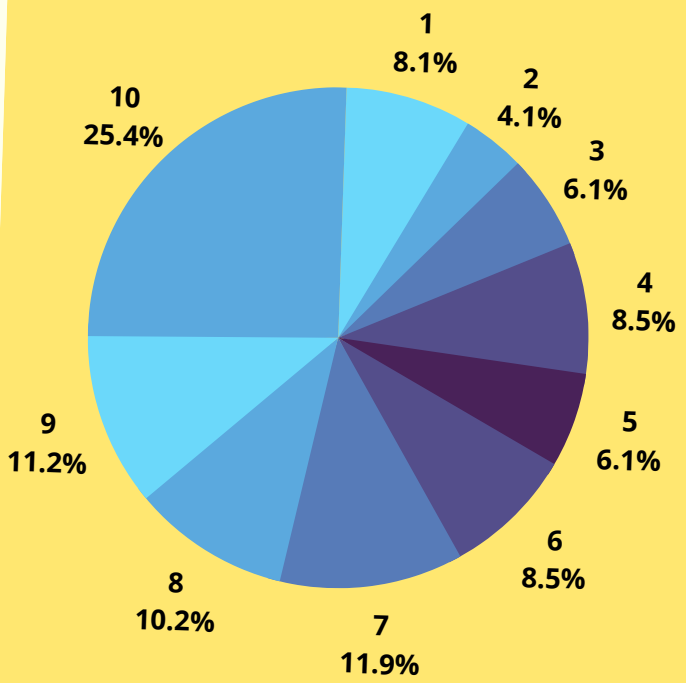

*op een schaal van 1-10

Conclusie

Een ruime meerderheid van de medewerkers van de rechterlijke instanties kan de passieve Friese taal voldoende tot uitstekend verstaan. Gemiddeld beoordelen zij zichzelf met een 6,7. Op de locatie Leeuwarden scoren de medewerkers het hoogst.

MET DANK AAN:

De provincie Fryslân, de rechtbank Noord-Nederland & het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden.

NHL STENDEN hogeschool